

1) KAJ JE POLITIKA?

(polis, gr. - politica, lat.)

Aristotel pravi, da je politika nauk o upravljanju države.

Politika = družbeno relevantno funkcioniranje – cilj: urejanje položajev družbene skupine!

Vsebuje opravila v zvezi z državo; urejanje skupnega življenja; smiselno racionalno delovanje. Urejanje ne gre brez sile – politična moč; politika ima možnost, sa prisili (represivni aparat države) k določenem delovanju.

Politika je dejavnost, ki spreminja družbene tendence v pravno obliko (zakonska norma); prevaja družbena gibanja v zakonsko normo.

Podobne interese povezati in to izraziti, ter vstaviti v njeno mesto. S tem zavestno ustvarjamo zgodovino; skušamo doseči enotnost, povezanost družbe.

Politika v sebi nosi pojem javnosti – javna sfera (zato, da jo lahko kritično presojava) za razliko od zasebne sfere – civilna družba (državljeni vzpostavljajo odnose).

V totalitarnih državah te ločitve med javno in zasebno sfero ni (civilna družba je skrita).

Moderno pojmovanje politike – ko se loči od etike – ko je politika pogojena z interesi.

Aristotel to ne loči; sta zelo povezani. Machiavelli loči politiko od etike/moralnih zapovedi (kralj mora ščititi sebe, svoje interese, preprečiti zaroto proti sebi – mora biti lev(močan) in lisica(zvit) hkrati.

a). KAJ SO KLASIKI REKLI O POLITIKI?

(veda / umetnost / veščina o upravljanju držav)

PLATON – DRŽAVA(njegovo delo) : Kralji bi morali biti filozofi; politika naj združi večino o odločanju in politično filozofijo.

ARISTOTEL – POLITIKA : Polis = temeljna in najširša skupnost; težiti mora k dobremu

TOMAŽ AKVINSKI – O DRŽAVI : Človek živi v družbi mnogih, nad njo mora nekdo vladati; ta mora skrbeti za skupno dobro vseh udov države.

JOHANES ALTHUSIUS : Politika je umetnost združevanja/povezovanja ljudi; negovati družbeno življenje, dati si morajo določeno obljubo

THOMAS HOBBS – LEVIATAN : Suverenost prenesena na vladarja od ljudstva; potem pa nimajo možnosti upora (homo homini lupis).

JOHN LOCKE – CIVILNA VLADA : Politična oblast ima pravico sprejemati zakon; ima pravico kaznovati tistega, ki se upira; država ima pravico uporabe sile vendar zgolj za dobrobit ljudstva.

JEAN JACQUES ROUSSEAU – DRUŽBENA POGODBA : Samo ljudstvo mora oz. lahko odloča o zakonih; ljudje se povezujejo, da bi imeli od tega koristi. *Volonté généralal* – vsak naj se podreja samemu sebi; to je za Rousseauja politika

WILHELM GEORG HEGEL : Država je hoja boga po zemlji; kaže ne divinizacijo države; šele v državi ima posameznik pravice; interesi posameznikov prehajajo na splošno raven. Družba rabi posamezne interese, saj to pomeni izvajanje programa družbe – zvičajnost uma.

PROUDHON – FILOZOFIJA BEDE : Politika je znanost o svobodi; zatiranje človeka nad človekom; je začetnik anarhistov

CONSIDERANT : Politika je urejanje vseh elementov družbenega življenja; odnosu med oblastmi

KARL MARX : Politika = odtujitev/alienacija med privatno in javno sfero (v privatni sferi = buržoaz (meščan); v javni sferi = citoyen (državljan))

Človek se bo emancipiral, ko bo odtujene politične sile sprejel vase – teorija o odmiranju države.

MAX WEBER – POLITIKA KOT POKLIC : Politika so vse dejavnosti v katerih se samostojno upravlja; pri politiki gre za vplivanje na upravljanje ali upravljanje države. Interes za sodelovanje pri oblasti; pridobimo si vpliv za razdelitev oblasti.

SCHMIDT : Politika je razlikovanje med prijateljem in sovražnikom; politika je nenehno povezovanje, razcepljanje, ... v vsem tem je pomembno vedeti, kdo je sovražnik in kdo prijatelj. V totalitarnih državah so za sovražnika imenovani tisti, ki ne mislijo isto; ti ljudje bi v demokratičnih državah veljali le za političnega tekmeca.

LASSWELL : Politika je tržišče, volivci so kupci, politiki pa trgovci (politika je kdo dobi, kaj dobi, kje dobi, kako dobi, ...)

b). ZAKAJ OBSTAJAJO RAZLIČNE DEFINICIJE IN POJMI POLITIKE?

- Neumnost, ignoranca
- Ljudje imajo različne interese; odvisno je od tega kje stojiš, s katerega zornega kota gledaš na politiko
- Odvisno je od tega kakšne so vaše življenjske izkušnje (kajstvo – kar je; najstvo – kar naj bi bilo)

c). POSTMODERNE TEORIJE POLITIKE (teorije, ki so se razvile v zadnjih 10 letih)

- DESUBSTANCIALIZACIJA OBLASTI (izpraznjenje) – pojem oblasti se je izpraznil; oblast – točka v strukturi
- KRITIKA TEHNOKRACIJE : Opozarja nas na temno plat tehnokracije – hkrati, ko nam olajšuje upravljanje nosi s seboj nevarnost totalnega nadzora
- PLURALIZEM : asimetrija oblasti, nobena družbena skupina ne sme ostati ves čas manjšina – če je tako pride do nedemokratičnega reda
- KONEC TEORIJE REVOLUCIJE : Večina modernističnih teorij je slonela na ideji revolucije kot o spremembi režima. Teorije bolj prisegajo na reformna prizadevanja.
- VEČJI POMAN MANJŠIN IN KRITIKA NAČELA VEČINE : pravica upora manjšin, ko so zatirani

- KONEC LEGITIMACIJSKIH TEORIJ : Z legitimacijo dosegamo upravičenost izvajanja oblasti: načelo sebičnosti (japiji – teroristi); legitimacija na podlagi postopka

d). NOVO V POLITIKI

sprememba : nazadovanje

sprememba : najbolje je status quo

sprememba : pozitivno dejanje

INOVACIJE :

- pozitivne/hotene : reforme, revolucije
- nehotene/evolutivne/dolgovalovne : nenadne cenzure/pragovi/prehodi – npr. padec komunističnih režimov – 1989 leta (novo udre, tega ne moremo napovedati)
- sprememba generacije na oblasti

Do hotenih sprememb pride na različne načine (s karizmo, racionalizacijo, reformo birokracije, družbena gibanja marsikaj prinesejo v politični sistem - liberalna, socialna, ženska, ekološka, mirovna gibanja, gibanja za varstvo okolja, ...)

Nehotene inovacije – družbene sile iščejo novo identiteto (identiteta je relacijska).

e). CIVILIZACIJSKI HEKSAGON

Koeksistenca – sožitje – toleranca razlik – to je pogoj za notranji, družbeni mir. Gre za to, da sklepamo družbeni dogovor (ustavo) – to s seboj nosi civiliziranost politike, zanesljivost pričakovanj – veko kaj nas čaka; varstvo pred stisko, empatija (sposobnost uživanja v drugega) – na ta način se družba zavaruje pred šovinizmom.

SENGHAS – civilizacijski heksagon – skupnost, ki se izogiba netoleranci.

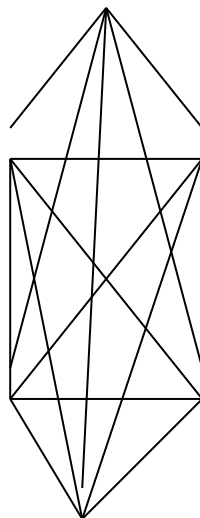
Oblastni monopol (oblast deprivatizirana, vse ima v rokah država – ima tudi aparat prisile)

Pravna država (nadzira oblastni nadzor

monopol; preprečuje samovoljo oblasti) – varstvo svoboščin posameznika, varovanje človekovih pravic, enakost državljanov, ...

Demokratična patricipacija

(soudeležnost; čim širša udeležba ljudi pri političnih odločitvah)

Medsebojne odvisnosti in

afektov (skuša se doseči samokontrolo političnih subjektov (odpoved nasilju); zmožnost za kompromise – toleranca

Socialna pravičnost (država blaginje; zagotovitev relativne pravičnosti – pravičnost delitve - pravične možnosti)

Politična kultura konflikta (konflikt je normalen pojav in naj se ga tolerira)

2) **KAJ JE POLITOLOGIJA?**

Politologija je znanost o politiki (kritično motrenje, razvijanje teorije, empirično raziskovanje).

Razmerje med politologijo in politiko je včasih tudi konfliktno; obstaja kritična sfera med obema pojmomoma.

Politologija se začne razvijati pred približno 100 leti v Ameriki; pred tem je del sociologije, filozofije, prava.

V politologiji obstaja več vej = npr. politična kultura ipd.

3) **KAJ JE STASIOLOGIJA?**

(stasis, gr. – stranka)

To je posebna panoga politologije, ki preučuje stranke in njihova delovanja. Pomembni predhodniki:

- Karl Marx = oblikuje stranko in zastopa njene pravice (delavska stranka)
- Strogorski
- Micheles
- Diverges

4) **KAJ JE STRANKA?**

Neka družbena skupina in hkrati politična institucija. Za stranko se odločimo na podlagi naše percepcije, tradicije stranke, karizme voditelja, programa stranke, ... Stranke so organizirane skupine ljudi, ki si s političnim delovanjem prizadevajo za pridobitev vpliva na odločanje. Stranke so edine družbene skupine, ki gredo na volitve – zaradi želje po oblasti.

ANALITIČNA LOČITEV STRANK :

a). Na podlagi programa :

- Konzervativne stranke (gradijo na tradiciji, povezane s cerkvijo)
- Nacionalne stranke (narod v sredini)
- Socialdemokratske stranke (socialne pravičnost)
- Komunistične stranke (družbe popolne enakosti)
- Fašistične stranke (temeljijo na načelu rasizma)
- Stranke krščanskega etosa (biblija je moralno načelo)
- Fundamentalistične stranke

b). Na podlagi organiziranosti strank :

- Stranke komiteje (tvorijo različne skupine z rahlo povezavo)
- Teritorialne stranke (osnovne enote so krajevne organizacije)
- Stranke milice (organizacije na pol vojaški način, značilno za manjše totalitarne organizacije)
- Stranke organizirane v podjetjih, državnih ustanovah

c). Na podlagi zastopstva (na podlagi interesov, ki jih stranke zastopajo) :

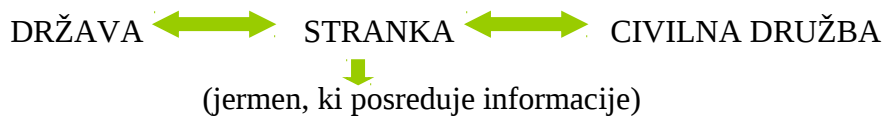
- Ljudske stranke
- Kmečke stranke
- Delavske stranke
- Stranke srednjega sloja

Predstavljajo temeljni vidik političnega pluralizma. V demokraciji je konflikt normalen pojav. Ti konflikti potekajo po določenih pravilih. Med njimi poteka konkurenca.

Strankokracija = slaba plat strankarstva; stranke na oblasti izkoriščajo državo za izpolnjevanje lastnih želja, sebi v prid.

Stranka ali partija je del politike; je parcialna glede na celoto.

Ločimo tudi stranke, ki so **liberalne** (individualistični pristopi; skušajo zadovoljiti reprezentacijo posameznikov) in tiste, ki so **korporativne** (leve ali desne stranke; kolektiviteta, obči blagor; zastopajo korporativne modele družbe).

Med strankami obstajajo obdobja konsenza in obdobja konflikta.

d). Weberjeva ločitev strank :

- Stranka uglednežev (individualna predstavitev medijsko poznanih posameznikov)
- Množične stranke (všeč naj bo vsem – »catch all parties«), ki se delijo na :
 - Stranke totalitarne integracije
 - Stranke demokratične integracije

e). Ločitev glede na funkcije strank :

- Volilna funkcija (naloge: določitev pravnih okvirov, kakšen tip volilnega sistema, posegajo v faze volilnega procesa, zagotovitev poslancev, ministrov, selekcija kandidatov, njihova finančna podpora)
- Rekrutacija (selekcija političnih elit; prizadevajo si zasesti čim večji politični prostor; 2 eliti: ena je na oblasti, druga v opoziciji, ti dve se menjata na oblasti – to je dobro za demokracijo – »time for change«)
- Programska in socializacijska funkcija (s programi poskušajo dobiti volivce)
- Funkcija oblikovanja in izvrševanja oblasti (izpolnitev programa, izvrševanje vladne oblasti, kontraelita jih nenehno opozarja in nadzoruje – zato je opozicija konstruktivna)

a). KAJ JE PARTIJA?

Tipično za partije je to, da niso demokratične. So večinoma fašistične in komunistične. Na oblast se povzpnejo na demokratičen način. Partije ukinejo ostale stranke. Močno idelološke patrije = misionske patije (cilj jim je spremeniti svet)

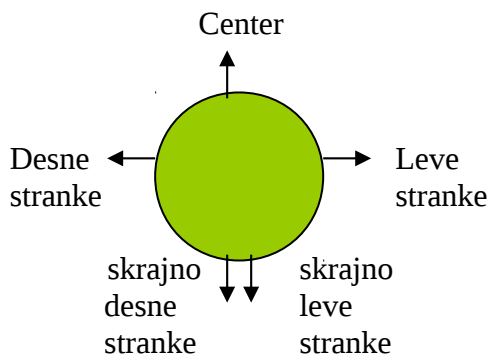
Totalitarno organizirana družba : egokrat (voditelj)

Partija je organizirana na pol vojaško, konspirativno in vrši popoln nadzor nad družbo. Tisto kar ni podobno partiji uniči (npr. s tajno policijo – likvidacije voditeljev opozicije).

5) KAJ JE LEVICA?

(izraz je nastal med francosko revolucijo; liberalci/revolucionarji so sedeli na levi strani dvorane – gledano iz smeri predsednika)

Levica je sinonim za demokratično socialno vsebino programa. Ločujejo se na komuniste in socialdemokrate.

Levičar skuša dobičke kapitala pravičnejše porazdeliti med prebivalstvo oziroma posamezne skupine.

6) KAJ JE DESNICA?

Imajo sedež na desni strani v parlamentu. Desna stranka je sinonim za konzervativno usmerjenost (tradicija, pasivno urejevanje okolja). Blizu jim je nacionalna, verska tradicija; prednost dajejo kapitalu; spodbujajo tekmovalnost; ljudje naj bi si pomagali sami in naj ne čakajo na pomoč od države; del desnih strank se povezuje z religioznimi organizacijami; zagovarjajo nacionalno enotnost, družino kot vrhovno enoto.

Skrajna desnica = fašisti, fundamentalisti (religiozni, rasni,...)

7) KAJ JE SOVRAŽNIK?

Temeljno merilo v politiki, da ločimo ljudi v političnem življenju na prijatelje in sovražnike.

Ločimo zunanjega (fašistične, nacistične patrije – židje) in notranjega sovražnika (komunistične patrije). Zunanji sovražnik od zunaj ogroža našo državo, notranji pa ogroža določeno stranko.

KSENOFONT – O VLADARJU : za njega je vsakdo potencialen sovražnik

Sovražnik je potreben za protipol vladarju.

MACHIAVELLI dovoljuje, da vladar, če hoče izvesti spremembo oziroma ostati na oblasti uniči svoje sovražnike.

Identiteta se vzpostavlja relacijsko (v razmerjih); ta so grajena na zunanosti (na različnosti, drugačnosti). Sovražnik nas ogroža in skuša uničiti, tekmeč pa ima drugačne ideje od nas. Njegov obstoj je zakonit, je v okvirih demokratičnih pravil igre. Če ni političnega tekmovanja, ni izbire. Če razlike obstajajo, demokracija ni v nevarnosti. Če pa ni razlik ali če se vsi z vsem strinjajo pa obstaja nevarnost – upor proti »mirnemu toku sprememb« (fundamentalisti; skinheadi, naciji, ...)

8) KAJ JE MACHIAVELIZEM?

»Cilj opravičuje sredstvo.«

Razmerje med moralo in politiko – državi ni mogoče vladati z očenašem v roki!

Vpelje dvojnost med politiko in moralo.

Machiavelizem dovoljuje laganje, spletkarjenje, hudodelstva, mučenje, uboje, brezobzirnost – vse to je upravičeno, če je cilj pomemben. Machiavelliju ni bilo do tega, da bi sejal utopične misli – ni bil za cerkveno olepševanje/divinizacijo – demistificira/desakralizira politiko. Splet volje in danih okoliščin vpliva na politiko.

Glede oblike vladanja se pridružuje Aristotelu (vladanje loči na tri tipe) :

• <u>Monarhija</u> • <u>Aristokracija</u> • <u>Demokracija</u>	}	pravi, da so vsi ti tipi nagnjeni k razpadu oz. so nestabilne
		↓

Monarhija se sprevrže v tiranijo, aristokracija v oligarhijo, demokracija pa v anarhijo. Zato je naloga politike, da vzpostavi red v družbi. Je tudi boj za vzpostavljanje reda, torej boj za oblast. V politiki predstavlja spopad kot pogoj za svobodo – kaže na to, da bi bil pristaš strankarstva.

Državni razlogi imajo prednost pred pravicami posameznika. Podpira ekspanzionistično državo, ki zna obvladati druge države, preden druge države obvladajo njo.

a). KAJ JE VLADAR?

Obstajati mora samo en vladar (nobeden mu ni enak), ostali so samo podložniki, odvisni od njega.

Upori pridejo vladarju prav, saj mu bo to utrdilo oblast.

Podložnike moraš držati pod sabo ne glede na okrutnost. Obstajate dobra (ta je pomembna za višji cilj) in slaba (brez vrednosti; nespametnost) okrutnost.

2 TEMELJA ZA VLADANJE : \longrightarrow dobri zakoni
 \searrow dobra vojska

Vladar se lahko bojuje z zakoni ali pa s silo (npr. politični umori). Dober vladar mora znati vladati oziroma se bojevati na oba načina.

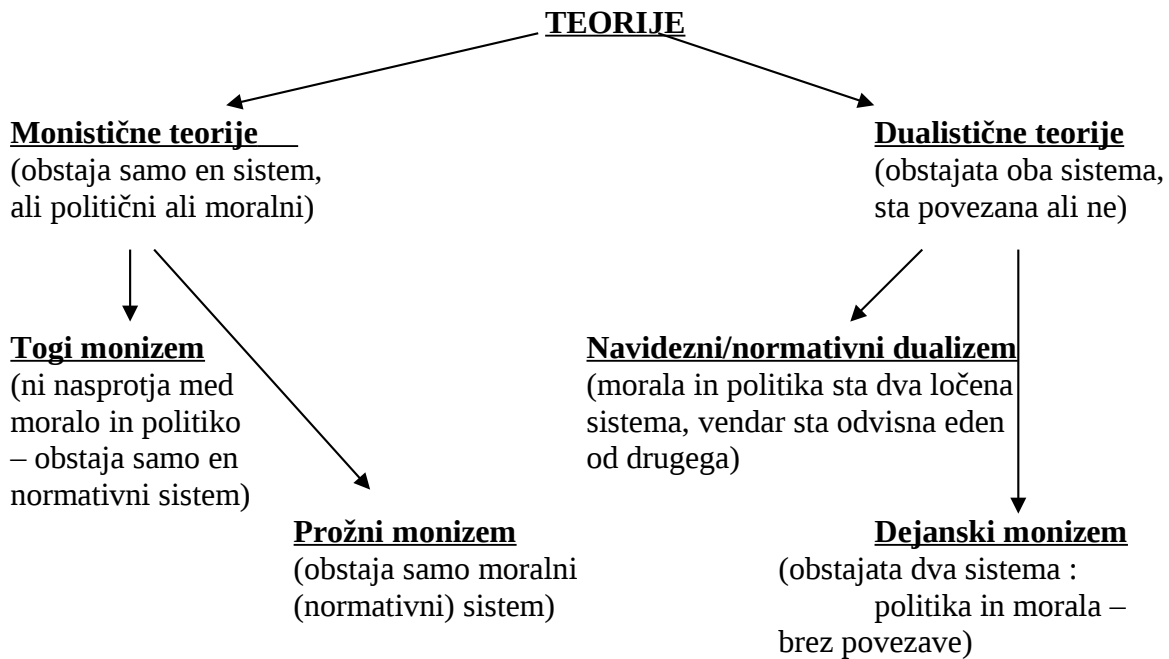
»Pravi gospodar ne more biti mož beseda.«

Navzven mora politik izgledati, da je moralen in da dobro dela/je čist, realno pa dela na umazan način.

Bati se mora tujih mogočnejšev, zato mora imeti dobro vojsko in včasih paktirati z njimi. Bati se mora tudi podložnikov, ki so zmožni zarot, in tudi zato mora imeti dobro vojsko, da te zarote zatre.

Dobro za vladarja je, da vlada ljudstvu, ki ga ne sovraži. Vladar mora povečati bogastvo, ugled državi, ... Ne smejo pa drugi, npr. podložniki videti kako to stori in zato jih mora zamotiti.

9) MORALA IN POLITIKA

- **Togi monizem** : ni nasprotja med politiko in moralo; zastopnika Kant in Erazem Rotterdamski (Vzgoja krščanskega vladarja) – v prvo vrsto postavlja moralo – politika je utopljena v morali. Thomas Hobbes pa utopi moralo v politiki (podložniki nimajo pravice do odločitve, vladar ima suverenost – podpora tiranu)
- **Prožni monizem** : še vedno obstaja en sistem, vendar obstajajo izjeme – lahko je nemoralen, vendar le takrat ko ni druge možnosti; zagovornika te teorije sta Jean Bodin (to teorijo zagovarja v knjigi »La republique«; teorija posebne etike : nekateri morajo biti zaradi svojega poklica drugačni) in Benedetto Croce

(primerjava med etičnostjo kirurga (važno je, da zna operirati; nas ne zanima ali je etičen ali ne) in etičnostjo politika (želimo etično čistega človeka))

- Navidezni dualizem : govori o sicer o dveh sistemih, ampak enega vedno nadredijo drugemu (ali politika vlada morali ali pa morala politiki)
- Dejanski dualizem : tu morala in politika ne korespondirata; nimata nobenega razmerja – sem spada Machiavellijev pogled na odnos med politiko in moralo

10) KAJ JE POLITIČNI SUBJEKT?

Racionalni politični subjekt – vodi ga le razum.

Vsa moderna politika temelji na utilitarizmu (znan utilist Jeremy Benton) – razširiti srečo na čim več ljudi – naša sreča je od tedaj politični subjekt.

EDVARD KARDELJ – Človek sam je odvisen, da si naredi srečo.

Človeka se ne da razstaviti, človek je zakoličen v nezavednem.

KANT – um pri vseh ljudeh je enak

FREUD – um je zgolj mehanizem našega prilagajanja; Kategorični imperativ : »Zvezdno nebo nad nami in moralni zakoni v nas.«

Kontingenca (naključje) : tako pri posamezniku kot pri družbi je prihodnost odprta.

FREUD – razmerje med posameznikom in družbo – konflikt

Ni univerzalnih standardov obnašanja, le to da ne smemo škodovati drugim. Ni univerzalnih vrednot. Obstajajo različne strategije in najti moramo način, da te sodelujejo med seboj.

Ne moremo meriti kaj je boljše in kaj slabše – lahko merimo le razlike.

Identiteto politični subjekt pridobiva z identifikacijo/poistovedenjem – vzorniki.

»Jaz« = vse identifikacije daljšega ali krajšega značaja tekom življenja; identifikacija z agresorjem (na neki način obrambni mehanizem).

PSIHIČNA STRUKTURA

➡ Super ego / Nad jaz = Predzavest (zapovedi : kaj je dobro, kaj slabo; oglasi se ko nismo izpolnili obveznosti, krivda)

➡ Ego /Jaz = Zavest

➡ Id / Ono = Nezavedno (ne pozna časa, ureja naše obnašanje; tu so naše potlačitve, npr. psihoze ali stvari, ki smo se jih naučili v mladosti)

Na psihično strukturo vpliva politična propaganda.

Odnos med podrejenimi in nadrejenimi v političnem življenju (v družbi) temelji na ljubezni. Važno je, da vodja ljubi množico enako – vse posameznike ima enako rad.

Posameznik se avtomatično podredi kulturnim normam – sprejema pravila obnašanja.

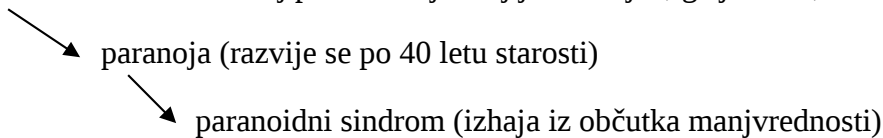
Id je vedno posamičen, je pa tudi skupen vsem, ki so na nivoju nacije.

Severna ideologija ljudi : red, urejenost, točnost, čistost, ...

Južna ideologija ljudi : nered, neurejenost, čas ni pomemben, nečistoča, ...

»Politična bolezen« : čim bolj proti vrhu je bolj je osamljen, ga je strah, ...

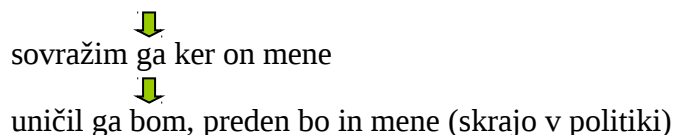
Paranoičen človek ni nor, ampak prvi člen pri vzpostavitvi odnosa s človekom interpretira na napačen (ali pač ne) način : npr. nasmeh interpretira kot hinavščino. Torej je problem v človekovi interpretaciji dejanj.

Trije tipi idej:

- Ideje preganjanja (če oni mene, potem lahko tudi jaz njih – Stalin)
- Ideje ljubosumja
- Ideje razmerja

Vse družbene institucije temeljijo na potlačeni homoseksualnosti (kar je tudi podlaga paranoji).

Projeciranje krivde na sovražnika = sovraštvo

TRI ETAPE V RAZVOJU LIBIDINALNEGA RAZVOJA V MEŠČANSKI DRUŽBI

- Indiviuum protestantske etike (obdobje liberalnega kapitalizma – 17.,18.,19.stoletje) : avtonomni subjekt (»selfdirected subject«) – od znotraj ga vodi k dejanjem; je nekonformist, individualist, ima privatno iniciativo; vsak je odgovoren sam zase in pred Bogom;

PROTESTANTIZEM KATOLICIZEM
(vera v srcu) (vera navzven; naj vsi vidijo, da si veren)

Tega človeka ne zanimajo mnenja drugih, se ne ozira na druge – je individualist vodi ga notranji glas.

V liberalni kapitalistični družbi je tak individualist ideal.

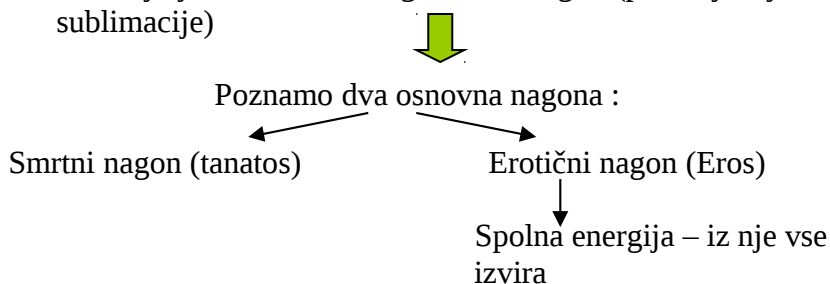
- Heteronomni človek organizacije (obdobje korporativnega kapitalizma – 20.stoletje) : je konformist (ni individualist – idividuum protestantske etike se zlomi); človek organizacije je »otherdirected subject« in nujno potrebuje skupino, da ga vodi. Ključna enota je pripadanje, priznanje s strani skupine. Skupne vrednote postanejo pomembnejše od osebnih; te mu dajejo pomen v življenju. Pripadnost je absolutna vrednota – ogromne birokratske organizacije.
- Patološki narcis – »Borderline subject« : ta nima enotne identitete, ni pa osvobojen notranje prisile; je psihotik (nevrotik gleda na to kaj je realno za družbo; psihotik pa misli, da vse izhaja iz njega).

Elementi, ki določajo patološkega narcisa :

- Prosta in nevezana tesnoba (brez razloga, splošno psihično stanje)
- Cel kup polisimptomalnih nervoz (psihosomatska obolenja : histerična konverzija, prisilne kretnje (občutek umazanih rok), simptom polifobije (strah pred zardevanjem, smrdujem pred drugimi), disociativne reakcije (parcialne amnezije, impulzivna nervoza – izbruh nenadne lakote, izbruh patološkega alkoholizma, izbruh kleptomanije, hipohondrija)
- Paranoidne ideje (strah pred mikrobi, pred izkoriščanjem, zaroto, ...)
- Polimorfno perverzna usmerjenost v spolnosti (neurejeno spolno življenje, sex brez pravil, pogosta menjava partnerjev, promiskuiteta, seksualni trg, ...)

Histerizacija v »Borderline subject« :

- Šibki jaz (nizek tolerančni prag tesnobe, že malenkost te požene v depresijo)
- Pomanjkljiv nadzor nad nagonskimi vzgibi (pomanjkanje sublimacije)

- Regresija k primitivnim oblikam obrambe (preveč površno sklepanje)

11) MNOŽIČNA PSIHOLOGIJA

Začetnik množične psihologije je Gustave Le Bon. Ugotovil je, da v množici ljudje izgubijo individualnost; poveča se sugestibilnost (posameznik celo žrtvuje lasten interes za interes množice); poveča se občutek moči; podvržejo se volji vodje (stanje podobno hipnozi); poveča se impulzivnost – nagnjenost k agresiji.

Vodjo mora fascinirati nek ideal in potem vodja rodi fanatično idejo v množici.

Ljudje postanejo v množici anonimni in zato lahko počnejo kar želijo, zato je množica razdražljiva.

Posamezniki so bolj intelektualno razviti kot množica. Množice pa so sposobne velikih etičnih dejanj (posameznik je preveč sebičen).

Množica deluje v obe smeri, v dobro in slabo smer enako = ekstremistično.

FREUD, Sigmund : posamezniku se v množici sesede zgornja psihična raven. V množici se pokaže temeljna raven, zavore padejo, ni več realnosti, vzpostavijo se libidinalne/ljubezenske povezave med množico in vodjo.

Freud pozna več vrst množic, in sicer :

- trajne in naključne množice
- homogene in heterogene množice
- naravne in umetne množice
- primitivne in visoko organizirane množice
- množice z vodjo in množice brez vodje (skupna jih je ideja)

Točka, ki integrira posameznika v množico je ideja, da vodja ljubi vse posameznike z enako mero ljubezni. Torej mislijo, da so vsi enaki.

Če množica izgubi vodjo, se ta porazgubi in ne deluje kot množica, ampak začnejo posamezniki razmišljati in delovati kot posamezniki.

Freud pravi, da se najbolj sovražijo tisti, ki so si najbolj podobni, najmanj imajo različnih lastnosti (narcisizem malih razlik).

V množici se identificirajo z vodjo in zaljubijo v vodjo, torej se mu predajo – vodja nastopa kot veliki vodja, oče naroda.

MANIJA

(sovpad alter ega in ega; smo izjemno zadovoljni samis sabo, ni samokritike; vstopa v tvorbo množice)

MELANHOLIJA

(napetost med alteregom in egom; individualna; nastane konflikt in nato občutek krivde; nato pride obdobje poniževanja, ... to lahko privede do samomora)

GLAVNI ELEMENTI, KI TVORIJO MNOŽIČNO TVORBO :

- prepoved zadovoljitve seksualnih teženj (ni seksualne intime), se pa vzpostavijo homoseksualne vezi, ki pa so potlačene
- identifikacija z vodjo
- manija
- regresija vrhnje psihološke nadstavbe, regresija k primitivnim duševnim dejavnostim

Moderna politika se personificira na vodjo stranke.

12) KAJ JE VODJA?

Vodja ali voditelj je oseba, ki vodi neko skupino. Včasih imamo kolektivno vodstvo.

- Metode političnega vodenja :
 - Metoda prisile (dostokrat prikrita) – grožnja ali uporaba aparata za prisilo
 - Metoda paternalizma – politik igra vlogo dobrohotnega očeta, ki bo poskrbel za naše potrebe in prizadeva poslušnost in podporo
 - Metoda prepričevanja – uporabljajo jo večinoma demokratični voditelji
- Stil vodenja :
 - Avtokratski stil – avtokrat od nas zahteva, da se naloga izvrši
 - Demokratični stil – vodja predno se odloči se z ljudmi okrog sebe posvetuje; temelji na sodelovanju

JOUNG – Tipologija voditeljev :

- Politični »boss« (spreten, praktičen, povezan z vladajočo elito)
- Kompromisar/demokratični voditelj
- Birokrat/funkcionar
- Diplomat (previdno soočanje interesov)
- Reformator (izogiba se revolucijam, z vztrajnim delom poskuša uveljaviti svojo politiko)
- Agitator (takojšnja sprememba, premočrtno gre proti cilju)
- Teoretik (voditi poskuša z logično podobo sveta)

Voditelj je lahko tudi neformalni (ljudje ga cenijo; postavijo ga na mesto voditelja, čeprav ta ni to) in formalni (ni nujno, da ga ljudje cenijo; morajo ga spoštovati, ker je formalno določen).

a). KAJ JE KARIZMA ?

(gr. – milost, dar)

Naj bi bila nadnaravna sposobnost dana posamezniku v korist drugim. - Karizmatični tip vodenja sledi nadnaravnemu.

Avtoriteta karizmatičnega voditelja ne izhaja iz formalnega položaja, ampak iz neformalnega.

Karizmatične so lahko tudi določene organizacije (npr. CIA) in določeni simboli.

WEBER – Tipi oblasti :

- Racionalna oblast/avtoriteta
- Tradicionalna oblast
- Karizmatična oblast

Karizmatična oblast je utemeljena na veri posameznikov, da je voditelj karizmatičen; njega ne omajuje niti racionalnost niti pravna pravila – lahko gre preko norem. Tak voditelj je vodja le kratek čas.

13) KAJ JE ELITA IN ELITIZEM?

To je skupina ljudi, ki ima vodstveni položaj na vseh področjih in se v večih lastnostih razlikuje od ostalih; so izbranci (fr.elite); npr. politična elita ima politično oblast.

Načini rekrutacije elit:

- lastnina (podedovano bogastvo)
- na podlagi krvi (dobre povezave – s tem pridejo na pomembne položaje)
- delo (sami so povzpetniki)

Značilno za elite je, da imajo posamezniki znotraj njih pomembne pozicije v družbi.

ELITA (na oblasti) KONTRA ELITA (v opoziciji)

ROCHER je razvrstil elite glede na to kako uveljavljajo moč :

- Tradicionalna elita (temelji na izročilu, tradiciji)
- Karizmatična elita
- Oblastniška elita (držijo oblast v gospodarstvu in financah in tako dobijo moč tudi na drugih področjih)
- Tehnokratska/meritokratska elita (njen družbeni vpliv temelji na strokovni usposobljenosti, pameti)
- Ideološka elita (vzpostavi se skozi nek svetovni nazor, ki ga producira)
- Simbolična elita (poslanstvo utemeljujejo na simboličnih vrednotah)

ELITIZEM zagovarja skupine ljudi z pridobljenimi pozicijami oblasti (elitizem ≠ egalitarizem).

14) KAJ JE POLITIČNI MIT?

(gr.mitos – zgodba, pripoved o živalih, nadnaravnih bitjih, bogovih, polbogovih, ...)

Miti so odmaknjeni od naše dobe v davno preteklost v nastanke skupnosti, njihove spremembe.

Politični miti govorijo o državi, odnosih v državi, o vodstvu, o moči in vladanju, zakaj je potrebno spoštovati vodenje, ...

Politična mitologija na eni strani opravičuje »status quo« - konzervativni mit, na drugi strani pa napada obstoječe stanje in apelira na nas, da to spremenimo.

Politični miti so aktualni in posegajo v današnjo politiko.

15) KAJ JE POLITIČNA TRADICIJA?

To je kolektivni družbeni spomin; najzgodnejši vtis o svoji preteklosti; lahko se vedno vrne kot »vrnitev potlačenega«.

Tradicija je opora, ljudje se lahko nanjo zanesejo, pravilna pot, ...
Vsaka skupnost ima lahko svojo specifično tradicijo.

Poznamo tok mistifikacije (ta tradicijo proizvaja) in tok racionalizacije (ta pa tradicionalno razlago demistificira).

Mit je nedokončana zgodba in od nas zahteva, da jo dokončamo.

4 arhetipi, ki obvladujejo podobe voditeljev :

- Cincinatus (star borec sedaj angažiran, da restavrira stari, zlati vek)
- Aleksander (mlad vojščak, ambiciozen)
- Solon (utemeljitelj reda, zakonitosti)
- Mojzes (prepok, ki oznanja novo dobo)

Perspektive, ki nam kažejo voditelje :

- Božja perspektiva (vodja je izvrševalec božje volje; Cromwell – novi Gideon, Luther – novi Sv.Pavel, Marx – novi Mojzes, Amerika – obljubljeni dežela, ...)
- Znanstvena perspektiva (vodja je vrhunski um, veliki učitelj, veliki mislec)
- Zgodovinska perspektiva (vodja povezan z zgodovinskimi osebnostmi; Duce novi Cezar, Cezar novi Aleksander)
- Osebna perspektiva (voditeljeva osebna usoda postane usoda države (L'etat c'est moi), ime vodje lahko postane simbol (ime države, mesta, organizacije)

Tradicija nacije ali nacionalizma :

- Enotnost osebnega in skupinskega
- Življenje posameznika je v totalitarnih državah načrtovano od »zibelke do groba«
- Pomembno je božje poimenovanje narodov
- Nacija se veže na tla (teritorialnost – »limites naturelles«) in na naravno dane meje

- Tradicija, ki seže daleč v zgodovino (nacionalna mitologija je vezivo nove nacionalne države)

Tradicija prehoda – skozi težave bomo prišli do nekaj dobrega (judovsko prečkanje reke Rubikon in prihod v novo obljubljeni deželo).

NACIJA = organska enotnost, politična skupnost znotraj okopov (npr. 5 plemenic skupaj v en ogenj).

Tradicijo se v politiki nadgrajuje (Fr.rev. oponaša Rimljane; veliki centri sveta : Rim, Konstantinopol, Moskva)

New age – sedanjost je ločena od prejšnje teme.

HEROJI IZJEMNOSTI
(dosegli so izjemne cilje)

HEROJI NORMALNOSTI
(dolgo vladanje, obdobje stabilnosti in miru)

Tradicija je kot neka vrnitev potlačenega in se nam daje kot :

- Deifikacija tradicije (navsezovanje boga in s tem legitimnost)
- Naturalizacija tradicije (povzdignemo naravo)
- Sceintifikacija tradicije (znanstvene zakonitosti, znanstvene resnice)
- Kulturalizacija tradicije (kultura narodov, ...)
- Historizacija tradicije (tradicija se nam daje skozi zgodovino, zgodovinske meje, poslanstva, ...)

Tradicija lahko zahteva napad na obstoječe, večkrat pa pomeni obrambo obstoječega.

16) KAJ JE POLITIČNA KULTURA?

Politična kultura :

- Imenujemo jo tudi za politično omiko – spoznanja; vrednote; vedenje ljudi, ki v politiki sodelujejo; stališča; usmeritve; ...
- Je celota vsega znanja o politiki – politična ideologija, politični ideali, ... Tu gre za stalne vzorce obnašanja, je trdnejša in stalnejša od političnih zakonov. Določene vloge v politiki zahtevajo določeno politično obnašanje, vedenje v skladu z političnimi vrednotami in normami.
- Je celota našega odzivanja (naše obnašanje) na vse kar je politično.
- Je rezultat naše politične socializacije

Z zakoni lahko na njo vplivajo, vendar rabijo veliko časa, da jo spremenijo. Povezana je s politično tradicijo.

ALMOND (am.politolog) je razdelil politično kulturo na 4 tipe :

- Predindustrijska politična kultura (3.svet)
- Totalitarna politična kultura (tam kjer ni demokratične politične ureditve)
- Anglo – Ameriška politična kultura (manjše politične razlike, veliko konsenza, ni ostrega nasprotovanja)

- Kontinentalna Evropska politična kultura (bolj konfliktna od Anglo – Ameriške)

Politična kultura glede na participativnost :

- Apatična politična kultura (državljeni se v zelo majhni meri udeležujejo političnih odločanj)
- Participativna politična kultura (intenzivna udeležba)
- Civilna politična kultura (»zlata sredina«, ljudje so deloma apatični vendar se vseeno udeležujejo odločanj)

17) KAJ JE POLITIČNI DISKURZ?

Poznamo občevalni, politični jezik – jezik političnega vsakdana, na vseh področjih, v medijih, uporabljajo ga družboslovci; razvija se v notranji in zunanji politiki, znanosti.

Specifične značilnosti :

- SOCIOLEKTALNA (te značilnosti veljajo za določeno skupino, področje; zaprta skupina s tem tipom jezika) :
 - o Ekskluzivni politični jezik (uporabljajo ga politični profesionalci, je zaprte narave)
 - o Totalitarni politični jezik (uporabljajo ga predvsem vladajoče elite v totalitarnih organizacijah; pomembno je kako rečemo in ne kaj rečemo)
 - o Demokratski politični jezik (odprtost, polilog – širi se po vsej družbi, vsak se lahko enakopravno vključi v pogovor)
- RETORIČNA (delimo jo glede na to kakšen tip govora uporabljajo) :
 - o čustvena govorica
 - o domišljajska govorica
 - o ekspresivna govorica
 - o ekstenzivna govorica
 - o iterativen/ponavljalen jezik
 - o koherentna govorica (logično si sledeče misli)

18) KAJ JE POLITIČNI MARKETING?

Politični marketing je celovit sistem politične propagande, vsestransko strokovno doganjan sistem reklame in agitacije.

Agencije, specializirane za politični marketing, morajo preučiti politični trg in na ustrezen način »prodati« svojega kandidata. Ustvariti morajo prijeten imidž – pomembno je kako se oblečeš in kaj rečeš v javnosti.

Mimikrija – kandidat mora biti podoben ljudstvu in hkrati mora biti pameten; pomembno je kaj mora skriti.

Politični marketing ima tudi negativno stran – črna stran propagande (druge kandidate poskuša očrniti).

19) KAJ JE INTERES?

(lat.inter esse – biti vmes)

Subjekt $\xleftrightarrow{\text{potreba, zahteva}}$ Objekt

Interes je to kar pomeni nekomu določeno vrednoto ali korist. Interes in njegova realizacija nam prinašata ugodne posledice. Interes je nagnjenje, hotenje, potreba, želja, ...

HOBBS – »Človekovo vedenje je določeno z osebnimi interesi.«

Interesi izražajo egoizem - vsak posameznik izraža svoj egoistični interes. Država je tu, da vse konfliktno interese zajezi.

LOCKE – Država olajšuje razreševanje konfliktnih interesov. Glavna interesa države sta varovanje življenja in lastnine.

ROUSSEAU – Interesi izhajajo iz ekonomske podstati – ekonomska korist je podlaga za interese; privatni interes je določen s privatno lastnino.

UTILITARISTI – klasični liberalizem (Bentham in Mill) :

- Vidik individualizma (edini dejanski interes je interes individuuma)
- Vidik utilitarizma (interes vedno izhaja iz koristnosti nečesa)
- Vidik političnega liberalizma (država je tu zato, da varuje konkurenco)
- Vidik pragmatizma (interes je vedno pragmatičen, pragmatičnost/neposredna korist je norma)

(Želja je zahteva minus potreba.)

Interesno se opredeljujemo glede na naše vrednote; interesi so motivacijski dejavniki; so sprti in nezdružljivi.

Delimo jih na :

- Subjektivistične (izhaja iz nas)
- Objektivistične (za okolico, več ljudi) – poudarja objektivno plat interesa, ki eksistira sam po sebi; lahko se ga zavemo in po njem ravnamo ali pa se ga ne zavedamo
- Partikularistične (ozko, lokalno) – ne priznavajo obstoj splošnega interesa, eksistirajo zgolj individualni interesi
- Univerzalistične (splošen pomen) – zastopajo splošne, obče interese, ki so vsem skupni

Partikularistični in univerzalistični interesi so si nasprotujoči.

20) KAJ SO INTERESNE SKUPINE?

Nastajajo s skupnim interesom; interesna skupina je določena politična institucija, ki nastane z namenom, da bo ščitila, podpirala in reševala nek interes.

Interesne skupine ne sodelujejo na volitvah in nimajo političnih ciljev. Lahko pa postanejo politične skupine (npr. skupina upokojencev – DESUS). Skušajo vplivati na državo, politiko, vlado, ...

ŽELEZNI TRIKOTNIK
VLADA

Sta ključni interesni skupini, kajti od njiju je odvisna vlada – vlada mora upoštevati interese kapitala in interese dela; odnos med temi interesi je konflikten in vlada to poskuša nevtralizirati (vlada mora igrati neutralnega igralca).

Interesne skupine lahko lobirajo same ali pa najamejo lobistične pisarne.

21) KAJ JE POLITIČNA MOČ?

WEBER – Moč je izkoriščanje vsake možnosti v nekem družbenem odnosu za izvajanje svoje volje.

Politična moč je vpliv neke osebe A na osebo B; sugestija, manipulacija, nasilje (to so načini uveljavljanja moči).

TEORIJE POLITIČNE MOČI V 20. STOLETJU :

- Psihološke teorije moči izhajajo iz spoznanja, da je želja po moči temeljni človekov nagon. Ta želja po moči naj bi maksimirala užitke, s tem naj bi se kompenziral občutek manjvrednosti.
- Substancialne teorije moči upoštevajo politična sredstva moči, ki jih ima država na razpolago.
- Operacionalne teorije moči : Robert Dahl – A ima moč nad S v meri v kateri lahko od B vzpodbudi dejanje, ki ga sicer ne bi storil. Načini kako vplivamo na operativen način se stopnjujejo.
- Komunikativna teorija moči : moč je valuta v politiku in se izvaja povsod kjer je vpliv odpovedal, prisile pa še ni potrebno uporabiti. Uporabljamo več načinov obnašanja, da uporabimo politično moč.

Lord ACKTON – »Vsaka moč kvari, absolutna moč pa kvari absolutno.«

Politično moč lahko omeji samo druga politična moč.

LOCKE – razdeli moč na izvršno in ustavno.

MONTESQUIEU – razdeli moč na izvršno, ustavno in zakonodajno.

MADISON – »checks and balances« - politični sistem zavor in ravnotežja; s tem opišemo omejenost politične moči.

Moč se omejuje :

- S konstituacionalizmom (ustavo)
- Z demokratizacijo (ko lahko ljudje participirajo na največji način)
- S parlamentarizacijo
- S protimonopolno zakonodajo
- S soodločanje delavcev pri odločitvah podjetja

- Z izobraževanjem
- S civilno družbo
- Z družbenimi gibanji
- Z mediji
- Z državljsko neposlušnostjo

22) KAJ JE POLITIČNI SISTEM?

PARSONS, Talcot je izumil t.i. **agil** shemo – pojasnil je funkcije političnega sistema :

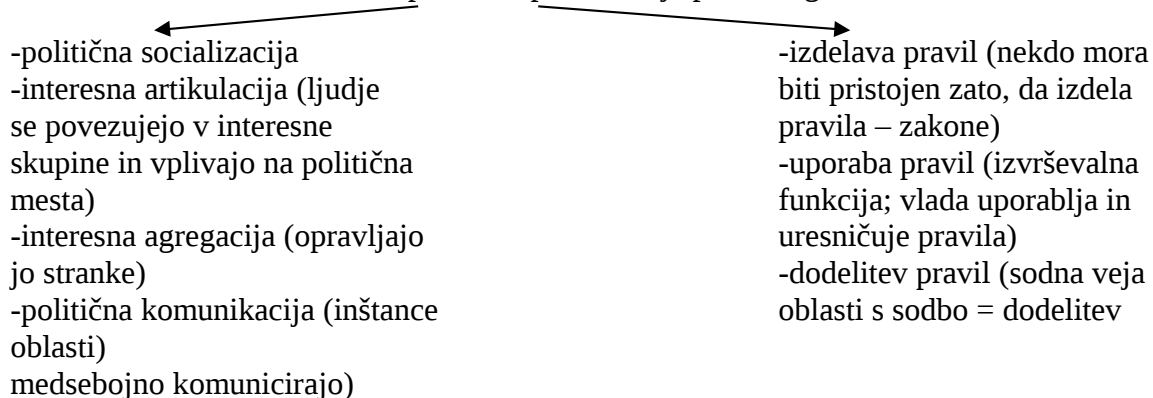
- Adaptacija (A)daptation : dosega jo ekonomski podsistem
- Doseganje ciljev (G)ole : politični sistem mora vse interese zvest na nek skupni tok in te cilje doseč
- Integracija (I)ntegration : zakonske norme; politični sistem integrira določeno družbo
- Utrditev latentnih vzorcev (L)atent patterns : politična kultura, motivacijske povezave

2 značilnosti, ki jih mora imeti politični sistem :

- Medsebojna odvisnost delov sistema
- Meja sistema

Politični sistem je sistem odločanj, kjer imajo odločitve posebno relevantno/težo (ker zadevajo vse državljsane), saj zadevajo razdelitev dobrin in sankcij, ki veljajo za celotno družbo.

ALMOND in COLEMAN – Input in output funkcije političnega sistema :

a). VERJETNOST PREŽIVETJA POLITIČNEGA SISTEMA?

DEUCH, Karel : 4 košarice verjetnosti

1 košarica	2 košarica	3 košarica	4 košarica
Samouresničevalni politični sistemi	Neviabilni politični sistemi (majhna)	Viabilni politični sistemi (pod težavami)	Samorazvijajoči se politični sistemi

(izumrli tudi v najboljših pogojih)	možnost preživetja, glede na bremena in težave v okolju)	dobro visoko verjetno preživeli)	(odzivajo se na dražljaje okolja in imajo zato največjo možnost preživetja)
-------------------------------------	--	----------------------------------	---

23) KAJ JE IDEOLOGIJA?

Ideologija je delovanje naše zavesti; kako zavestno spoznavamo okolje. Lahko smo pod vplivom ene ideje in s tem zavračamo vse ostale ideje/ideologije. Ideologija je lahko tudi naš nazor na svet; tudi znanost o idejah.

MARX : Ideologija je napačna/sprevrnjena zavest. Marx pravi, da gre za to, da nam je resnica o družbeni ureditvi skrita (buržoazna ideologija = kapitalizem je najboljša ureditev; proletarska ideologija = bolje bi bil socializem/komunizem). Ideologije razredov si si konfliktne.

»Ideologija vladajočega razreda je vedno vladajoča ideologija.«

a). IDEOLOŠKI IN REPRESIVNI APARAT DRŽAVE?

Ideologija so kompleksni družbeni procesi interpelacije (naslavljanje). Ideologija podreja (naučni norme in vrednote, katerih se moramo držati) in usposablja (uči koristnih stvari) subjekt.

Različne ideologije različno interpelirajo posameznika – bitka interpelacij!

Ideologije so najboljše če so neopazne. Govorijo nam kaj je res in kaj ni res, kaj je pravilno in kaj ne. Vse to sporočajo skozi medije. Svoj učinek gradijo na afirmacijah (če delujejo v skladu z vladajočo ideologijo) in sankcijah (če nasprotujejo vladajoči ideologiji – te pa so različne).

Ideologije so materializirane : v obliki obredov (cerkveni obredi), ritualov (državni rituali), praks, ...

Cilj ideološkega boja je vzpostavitev ideološkega subjekta, ponovna vzpostavitev, podreitev, ponovna podreitev.

Ideološki diskurz ima svojo omejitev (kako, kaj, kdo, zakaj, ...), ima obrambo – avtorizacija.

Ideološka hegemonija = ni potrebe po uporabi represije

Represivna dominacija = represija je normalno uporabljena

Ideološki aparati : šolski, družinski, sindikalni, politični, informacijski, kulturni, verski, ... Če ti aparati odpovedo jih zamenjajo represivni aparati (polisija, vojska, ...).

24) KAJ JE HEGEMONIJA?

(hegemon = vodnik, poveljnik, hegemonija = vodstvo, nadvlada, prevlada)

V kapitalistični družbi vodijo kapitalisti (ZDA je svetovni hegemon) – hegemonija kapitalističnega razreda.

Hegemonija se zagotavlja na dva načina :

- Z ideologijo (ideološka hegemonija)
- Z represijo (teror)

25) KAJ JE TEROR?

(lat. – strah, groza, ...)

Teror je veliko nasilje proti političnim nasprotnikom. Hoče se doseči, da se nasprotnik boji. Teror se imenuje tudi strahovlada in oblast temelji na nasilju.

Francoska revolucija (jakobinska diktatura) :

- giljotina
- »žrtve so lahko vsi ljudje, ki jih spoznamo za kontrarevolucionarje«

Poznamo več oblik terorja :

- Anarhistični teror (proti vsaki obliki države; izvajajo atentate – na ta način hočejo destabilizirati družbo in potem izvedejo revolucijo)
- Boljševiški državni teror (proti pripadnikom ostalih razredov in proti kontrarevolucionarjem – l.1917)
- Fašistični državni teror (kdor koli je proti fašističnemu gibanju in židje – tarče; pri nas OZNA in Goli otok – l.1922)
- 2 polovica 20.stoletja : teror v prid nacionalnih interesov (Irci, Baski, Tibetanci, ... - 70, 80 leta); tudi skrajni levičarji so s terorjem skušali destabilizirati družbo in izvesti revolucijo.

a). TERORISTIČNI JEZIK/GOVORICA/DISKURZ

Teroristični jezik je izumila francoska revolucija. Jakobinci so bili fascinirani nad revolucionarnim terorjem, ki opravičuje teror na cest, deželi, ... - ima določeno funkcijo. Če gre za teror svobode, je ta upravičen. Je orodje svobode, meč zakona, ...

Teror govori o tem, da ga je treba sprožiti tudi proti tistim za katere se zgolj domneva, da bi se lahko priključili h kontrarevolucionarjem (opozicija) in tudi če nisi nič naredil proti vendar tudi nič za revolucijo.

Edina kazen je smrt in za obsodbo zadostujejo zgolj moralni dokazi – zato je vsak državljan t.i. »policaj/čuvaj« - eden drugega nadzorujejo.

26) KAJ JE TOLERANCA?

(lat.tolerantia – prenašanje, strpnost, ...)

Strpnost je humanistični ideal, moralno politični ideal. Veže se na tistega, ki je močnejši, ker bi lahko uporabljal teror pa ga ne. Človek oz. subjekt ki je strpen se ne maščuje, ne sproži agresije, ampak potrpi in prenaša vse stvari, ki so proti njemu.

Razvije se v srednjeveški Evropi. Vladarji so sprejeli druge vere in s tem postali versko tolerantni/strpni.

Toleranca pa pomeni tudi sožitje med drugače mislečimi. Če obravnavamo drugačne ljudi kot manjvredne, govorimo o netoleranci.

Država je tolerantna s tem, da pusti svobodo govora, tiska, razne demonstracije, ... Tolerantne so demokratične države, ker dopuščajo pluralizem; netolerantne pa so absolutistične, totalitarne države, fašistična ureditev države, boljševiški komunizem, ...

Zagovorniki tolerance :

- Erazem Roterdamski,
- John Locke (Pismo o strpnosti – verska toleranca),
- Spinoza,
- Voltaire, ...

Paradoks : »Ne moremo biti tolerantni do netolerantnih!«

Represivna toleranca : v zahodnih kapitalističnih družbah je razvita toleranca in zato te ne bodo zaprli, vendar te bodo ekonomsko onemogočili tako, da ne boš mogel izvajati svojih načel.

a). **NANDSKI EDIKT**

Podpisal ga je leta 1598 francoski kralj Henrik IV. Nandski edikt se sklicuje na to, da pravi, da je Bog imel neke namene, da je ustvaril več ver. Zato je verjetno hotel, da obstajajo različni načini slavljenja Boga.

Sledijo ukazi :

- pozabimo vse kar je bilo
- kot katolik pravi, da bo povsod spet katoliška vera

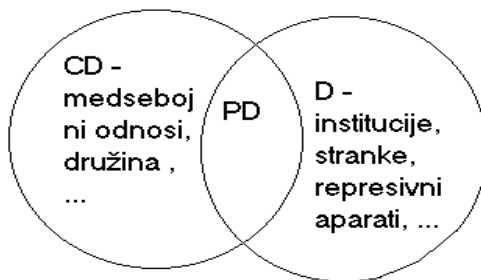
- dovoli tudi drugovercem, da mirno živijo (postavi se v bran)
- vzpostavi enakost pred kraljem za vse državljane Francije
- zgolj lojalnost kralju je dovolj

Nandski edikt je prvi politični akt o toleranci.

27) KAJ JE CIVILNA DRUŽBA?

Družba se deli na dve veliki sferi :

- Država – Javna sfera
- Civilna družba – Zasebna sfera

Država nima neposredne vloge, vzpostavlja pa mir. Zakoni umirjajo konflikte. Da lahko zagotavlja enakopravnost v sferi civilne družbe, mora država delovati kot pravna država pred katero smo vsi enaki.

Obe sferi sta povezani. Vmesni prostor predstavljajo interesne skupine in politične stranke, ki posredujejo interese, zahteve, prošnje, želje iz civilne sfere v državo. To posredovanje je neke vrste jermen.

Država je sfera legalnega, civilna družba pa sfera legitimnega. Civilna družba legitimira (podpre) ali delegitimira postopke države.

Že Aristotel govori o civilni družbi, vendar drugače, saj so Grki poznali samo javno sfero. Tudi totalitarne države ne poznajo te ločitve. Meje med sferama so dostikrat zabrisane. Na koncu 80' let je v Sloveniji oblikovana civilna družba.

Sfera ekonomije je v civilni družbi.

a). KAJ JE CIVILNA NEPOSLUŠNOST ALI DRŽAVLJANSKA NEPOKORŠČINA?

To je posebna oblika odpora zoper nepravilnega delovanja ljudi – različni načini protesta proti določenemu zakonu; poslušni smo nekim višjim ciljem.

Državljanska nepokorščina je neko zavestno, javno in praviloma nenasilno dejanje s katerim želi šibkejši (posameznik, skupina) opozoriti močnejšega (državo), da prizna zahteve. Ne zavračajo politične ureditve, ampak nasprotujejo samo določenemu vprašanju.

Lahko govorimo o posredni (ne kršimo zakona) ali neposredni (namenoma, zavestno kršenje zakona) državljanski nepokorščini.

b). RAZMERJE MED CIVILNO DRUŽBO IN DRŽAVO

Rousseau – izvor civilne družbe vidi v industriji privatne lastnine; človek je nedolžen, družba pa ga pokvari (Američani pa, ker mislijo ravno obratno, »popravljajo« človeka). Zanj je normalno stanje, ko človek ne živi v družbi, saj ko vstopi vanjo ga ta izpridi/postane pokvarjen (človek človeku volk).

Civilna družba je področje družbenih odnosov, ki jih regulira država. Je mesto, kjer se odvijajo in nastopajo konflikti (ekonomski, ideološki, gospodarski, ...).

Politične zadeve – input
Odgovor države – output

Adam Ferguson pravi, da gre razvoj človeštva skozi 3 faze :

- Stanje divjaštva (ljudstva brez lastnine)
- Stanje barbarstva (poljedelstvo, uveljavi se privatna lastnina)
- Stanje civilne družbe (država ščiti interese tistih, ki imajo lastnino)

Lahko govorimo o dveh procesih :

- Podružabljanje države (politična participacija narašča)
- Podržavljanje civilne družbe (npr. socialna država)

28) KAJ SO DRUŽBENA GIBANA?

Izraz izhaja iz 19.stoletja. Pod to besedo lahko upoštevamo vse vrste povezav ljudi, ki ni institucionalno. Praviloma so družbena gibanja zainteresirana za družbene probleme.

Družbena gibanja lahko preidejo v institucije.
(Totalitarizem se lahko pojavi tudi v civilni družbi.)

60' leta in študentska gibanja – alternativa – nova družbena gibanja, ki niso več toliko ideološka; ukvarjajo se z bivanjsko kulturo, z ekologijo, z enakopravnostjo spolov in podobno. Uporabljajo civilno neposlušnost – mirovna gibanja, ekološka gibanja, kontrakturna gibanja, neofeministična, duhovna, novoreligiozna gibanja, ...

Govorijo o novi političnosti.

a). KAJ JE NOVA POLITIČNOST?

Po 2.svetovni vojni v Evropi vlada konsenz o liberalno demokratičnih vrednotah. Po letu 1945 se zgradi Evropa v okviru tega sporazuma.

V 60' letih to študentje spreobrnejo. Nastanejo politična gibanja, ki niso niti levo niti desno usmerjena. Glavne teme novih družbenih gibanj so drugačne :

- Življenski svet
- Telo, zdravje
- Spolna identiteta
- Ekologija
- Kulturna dediščina

Študenti te teme politizirajo!

Gre za neposredno angažiranje v politiki. Zavračajo kakršno koli ideologijo. Socialna baza so novi srednji razred, pa tisti, ki so izvrženi iz trga.

! Koeksistenca stare politike in nove političnosti !

29) KAJ JE FEMINIZEM?

(lat.femina – ženska)

Glavni cilj je uveljavljanje ženske enakopravnosti z moškimi. Gre za osvobajanje žensk. Glavna tarča je patriarhalna miselnost. Boj za enake pravice in enake možnosti. Začne se v 18.stoletju s francosko revolucijo.

Tradicionalna matrica : žena pomočnica, gospodinja, mati, objekt spolnosti, ...

Zahtevajo uveljavitev žensk tudi v javnem življenju.

a). ZASEBNO – JAVNO

Mary Wollstonecraft :

- Zavzame se za dejavnega in izobraženega državljanca oz. državljanke.
- Problematizira sistem dedovanja.
- Zavzema se za večjo družbeno enakost (enakost moških – žrtvovanje žensk); moški se morajo odreči božanski pravici, ki jo imajo nad ženskami.
- Zahteva razširitev volilne pravice tudi na ženske.

- Poziva državljanke, da se uprejo tiraniji moških.

Tri strukture kjer imajo moški prevlado in diktirajo ženske in delavstvo :

- Plemstvo
- Cerkev
- Vojska

30) ŽENSKA POLITIKA

Ženska politika se zavzema za družbeno in politično enakopravnost žensk. To je spopad s kultom matere – kult delavke v komunizmu.

Ukrepi ženske politike :

- Povečanje možnosti za popolno/celotno zaposlitev žensk, tako da so finančno neodvisne od očetov in zakonskih partnerjev
- Ženska politika izboljšuje možnosti za permanentno izobraževanje žensk
- Zagotavljanje maksimalnega zdravja in zdravstva (socialno zdravstvo)
- Dejavnost popularizacije takih stališč

a). DVE DEKLARACIJI :

- Deklaracija o pravicah ženske in državljanke (1791) – vrhunec francoske revolucije; napisana je na podlagi deklaracije o človekovih pravicah in oponaša njen stil (npr.: ženska se rodi svobodna in ostane enaka moškemu, ima pravico do svobode, varnosti, lastnine, ni abstraktnega nereda, ...); *sufražetke* – množično gibanje za pravice žensk; v 20.stoletju pa se je začel proces nazadovanja;
- Deklaracija občutij (1848) – ženske so brez pravic tudi pravno, saj zanje odgovarjajo moški; napisala jo je E. Stanton in oponaša ameriško deklaracijo o neodvisnosti;

Najprej despozitiv in potem dejstva, ki to podpirajo (spremenil jo je v neodgovorno bitje, vzela ji je lastnino, moški si je prilastil vse donosne poklice, odvzel ji je pravico do izobraževanja).

Leta 1920 je ameriški kongres sprejel 19.amandma : volilne pravice države se ne sme omejevati glede na spol – daje volilno pravico ženskam!

31) KAJ JE DRŽAVA?

Država je :

- Organizirana politična skupnost in glavna politična ustanova, ki ima na prostorsko omejenem ozemlju suvereno oblast.

- Politična sila, ki vodi/upravlja določeno skupnost.
- Politična organizacija, ki zahteva in uveljavlja monopol (pod oblastjo politične ustanove) družbenega prisiljevanja. Država z aparati prisile skuša zagotoviti varnost državljanom.
- Skupnost (demokratična, saj se vladavina lahko ohranja le z nasiljem) vladajočih in vladanih.

Polis oziroma grška majhna državica je prva oblika države. Njej sledi rimska država (Respublica, Civitas) in kasneje tudi srednjeveška država (regnum = kraljevina).

Moderna država ima korenine v absolutni monarhiji (17.,18.stoletje) – francoska monarhija

LOCKE : Značilno za moderno državo je, da govorimo o državljanu, ki ima pravice podane v ustavi (pogodba med podaniki in lastniki/veleposestniki). Takrat naj bi bila država »nočni čuvaj«, ki samo skrbi za varnost in se ne vtika v socialno življenje posameznikov.

Liberalna država :

- Poseže v družbo samo, ko je to nujno potrebno,
- Ta poseg je potrebno izvesti strogo po zakonu/znotraj zakonskega okvira,
- Zakone sprejema zakonodajna oblast/parlament in ti so abstraktne/splošne narave in ne smejo biti retroaktivni (veljati za nazaj),
- Vlada/izvršna oblast zgolj izvaja zakone; ne sme sprejemati nič kar ni v okvirih zakonov, ki jih sprejme parlament

Pravna država : veljajo pravice in svoboščine za vse enako – enakopravnost (zgolj pred zakonom), enakost (biti popolnoma enak).

Ljudska suverenost (ljudstvo na oblasti) se uresničuje skozi model ljudske reprezentativnosti – pravna fikcija, da je oblast v rokah ljudstva.

Merilo za uspešnost naroda je, da ima svojo lastno državo. Narodu, ki ima lastno državo rečemo nacija.

a). KAJ JE DRŽAVLJAN?

Državljan je politični subjekt v demokratični skupnosti; pripadnik določene države.

Pojem izvira iz rimskega prava – pripadniki elite, ki so izvirali iz Rima (Civius Romanus) so imeli 3 temeljne pravice :

- Status libertatus (bil je svoboden)
- Status civitatus (imel je državljanske pravice)
- Status familiae

Tisti brez državljanstva so se imenovali *apatriti*.

b). KAJ SO ELEMENTI DRŽAVNOSTI?

Država je ključni element integracije (povezovanja); je ograja pred centrifugalnimi tendencami.

3 glavni elementi :

- Državni teritorij
- Državni narod (tudi družbene manjšine, lahko je več narodov skupaj = federacija)
- Državna oblast

Ti trije elementi tvorijo državo.

Članstvo v državi je obvezno. Praviloma smo lahko član le ene države. Funkcija : čim bolj nevtralnno posredovati med konfliktnimi interesi. Vsaka država ima neko trajno ustavo. Država je nujna institucija in ima monopol legitimne fizične prisile.

c). MARKSISTIČNA KRITIKA DRŽAVE

Radikalna kritika države :

Država je proizvod in izraz nepomirljivosti razrednih konfliktov/nasprotij. Z državo si kapitalisti zagotavljajo oblast, zato je država organ za zatiranje enega razreda pod drugim.

Država je sila, ki stoji nad družbo in ima 2 glavni orodji : vojska in policija. S svojo ideologijo skriva družbene razredne boje. Večji kot so ti boji, močnejša mora biti država.

Obstajale so družbe, ki niso poznale državnih ureditev, ker ni bilo razredov. - Delavski razred naj z razrednim bojem izvede revolucijo in družba naj izgubi razrede.

32) KAJ JE SUVERENOST?

(Pojem izvira iz latinske besede super ali suveranus, kar so francozi popačili v souverens.)

TEORETIKI SUVERENOSTI :

- Jean Bodin (eden prvih, ki razvije ta pojem) – suverenost je neomejena oblast gospodarja nad podaniki
- Monarhimahi (eden izmed njih tudi Johanes Althusius) – zavzemali so se za ljudsko suverenost – upirali so se monarhični oblasti
- Thomas Hobbes – izvorno je suvereno ljudstvo, ampak s tem, ko ustvarijo državo morajo to suverenost prenesti na vladarja
- John Locke – suverenost je izvorno pri ljudstvu, to jo prenese na vladarja, ampak se suverenost vseeno vrne nazaj k ljudstvu
- Blackstone – govori o tem, da je suverenost pri parlamentu
- Jean Jacques Rousseau – subjekt suverene oblasti je vedno ljudstvo in svoje interese uveljavi skozi zakone; DRUŽBENA POGODBA = volja vseh politično povezana (volonte de tout) je splošna volja (volonte general)

Suverenost ločimo na notranjo in zunanjo.

Z njo imenujemo pooblaščenost države, da udejanja oblast na lastnem ozemlju.

Suverenost v odnosu do drugih državi (potreba, da jo druge države priznajo).

a). HOBBS, LOCKE, MONTESQUIE

HOBBS («Viaton») – izhaja iz zaupanja ljudi : Človek je po naravi sebičen, išče naslodo – boj za oblast; želja po oblasti je neuničljiva. Absolutna moč vladarja pa bo to željo po oblasti umirila.

LOCKE («Dve razpravi o vladanju») – izhaja iz nezaupanja ljudi : Kritizira Hobbesa; sprašuje se kako to, da ljudje tako močno zaupajo vladarju?

Zavzema se za idejo o konstitucionalni državi – ustava, ki bo omejevala vsemogočno državo.

MONTESQUIE («Duh zakonov») : še bolj razvije idejo o ustavni monarhiji; oblast mora biti depersonalizirana; zagovarja mešan režim, ker hoče uravnovežiti 3 velike skupine : monarhijo, aristokracijo in ljudstvo.

Razvije 3 veje oblasti z namenom, da ena oblast nadzoruje drugo :

- Izvršna oblast : monarh
- Zakonodajna oblast : parlament (zgornji dom – aristokracija; spodnji dom – ljudstvo)
- Sodna oblast : varuje pravice ljudstva/posameznika

33) KAJ JE OBLAST?

(potestas, domination, ...)

Oblast je :

- možnost vplivati na nekoga, da ravna po željah oblasti;
- pravica odločanja ali ukazovanja v državi;
- celota organov ali oseb, ki imajo pravico odločati na določenem območju;
- hierarhično urejena

Oblast lahko prisili prebivalstvo k poslušnosti.

Vrh oblasti upravlja elita, ki določa cilje političnih dejavnosti – temu je podrejen upravni aparat.

Oblast si prizadeva za čim manj nasilja pri pridobivanju podpore ljudstva – ko to dobi ne govorimo samo o legalni, ampak tudi o legitimni oblasti.

34) KAJ JE VLADA?

Vlada je :

- Oblast, ki je na vrhu
- Najvišji kolegijalni, izvršno-upravni organ države

Vlada izvršuje zakone.

Koalicijska vlada = več strank;

Vlada v senci = stranka v opoziciji, ki izraža oblastizeljnost;

Vlada in njena funkcija izvira iz Anglije – imeli so svet modrecev, ki so podpirali kralja; ti modreci so se razvili v resorne ministre, ki so pooblaščen za posamezna podeželja; 1688 leta se dolga angleška revolucija zaključi in omeji se moč vladarja.

TIPI VLAD V PLURALNI PARLAMENTARNI DEMOKRACIJI :

- Koalicijska vlada (več strank, ki ustvarjajo večino v parlamentu)
- Homogena vlada (večinski model, 2 stranki)
- Koncentracijska vlada (vse stranke zastopane v parlamentu; vlada narodne rešitve)
- Neutralna/uradniška vlada (ti ljudje niso pod vplivom strank; pojavijo se v prehodnih obdobjih)

Vlada je politično odgovorna pred parlamentom.

a). KAJ JE VLADANJE?

Dahl : politika je kontinuirano izvajanje ukazov; politični sistem je trajni vzorec človeških odnosov, ki obsega 3 elemente : moč, oblast in avtoriteto.

Loči med ekonomskih in političnim podsistemom. Vlada je tista vlada, ki uspešno ohranja težnjo po ekskluzivni regulaciji uporabe prisile.

Pravilna politična metoda je tista, ki posluša druge skupine, daje občutek varnosti. Politika pomirja nasprotujoče si interese, skrbi za red in javni interes. Politika je način vladanja razdeljenim družbam brez čezmernega nasilja.

Politika ima dva obraza (Diverges) – kot Janus, latinski bog, ki ima dva obraza. Politika je :

- Boj za oblast, ohranja privilegije vladajočih, ohranja obstoječe, nadvlada nad družbo (status quo)
- Zadovoljevanje splošnih interesov, daje možnost za ustvaritev bolj pravične družbe (za spremembe)

Levica uporablja diskurz pravičnosti, desnica pa diskurz privilegijev (oba obraza politike). Srednji liberalci pa so nekako vmes teh dveh obrazov.

b). KAJ SO PREDPOSTAVKE POLITIČNEGA

Tri predpostavke/razmerja političnega :

- Odnos med ukazovanjem in podrejanjem, ki vzpostavlja red (temelji odnos politike)
- Odnos med zasebnim in javnim (notranja politika; odločilna je moč javnega mnenja)
- Odnos med prijateljem in sovražnikom (zunanja politika; politični boji, zaveznitva in spopadi)

35) KAJ STA LEGITIMNOST IN LEGALNOST?

(legitimus – zakonitost; legalis – zakonit, predpisan)

Pri legalnosti gre za skladnost dejanja z zakonom – soglasje akta s pravno normo. V državi kjer se uveljavlja taka oblast imenujemo pravna država.

Legitimnost – ali državljani sprejemajo zakone in nosilce oblasti? Ta lahko bazira na tradiciji, izvira iz karizme , lahko pa se pridobiva na podlagi racionalnosti.

V demokraciji : zakon je lahko sprejet v vladi, ljudstvo pa ga ne sprejema – nelegitimnost, ampak legalnost zakona.

36) KAJ JE DIKTATURA?

(lat.dictare – narekovati)

Diktatura je nasprotje od legalnosti in legitimnosti. To je oblast, ki jo ne omejujejo nobeni zakoni in se neposredno opira na silo – nasilna/samovoljna vlada. Ponavadi se izvede z državnim udarom/ pučem; vzpostavi se politični monopol vladajočih.

Prve diktature zasledimo že v starem Rimu.

TIPI DIKTATURE :

- Cezaristične diktature (skušajo pridobiti podporo ljudstva)
- Totalitarne diktature (gre v vse pore družbe)

37) KAJ JE REVOLUCIJA?

(lat.revolutio – pomeni dve stvari : preobrat in kroženje)

Revolucija skuša povzročiti hitre, nenadne spremembe. Revolucija je radikalna sprememba celotne družbene konstalacije, ki jo izvedejo revolucionarji (večinoma leve stranke; topli tok levičarskega gibanja se zavzema za bolj mile revolucije). Značilno zanjo je uporaba nasilja. Nasprotje revolucije je kontrarevolucija – voditelji kontrarevolucij se bojujejo za ohranitev starega.

Politična revolucija je nelegalna, nasilna sprememba politične ureditve. Če pa spremenimo tudi družbene oblike pa je to tudi družbena revolucija.

Revolucija je lahko speljana od spodaj (revolucija prihaja s strani ljudstva – upor ljudstva) ali od zgoraj (en del oblasti vrže z oblasti druge dele – Fidel Castro).

Notranji sovražniki : v lastnih vrstah (potrebno jih je uničiti)
Zunanji sovražniki : zunanje države

Revolucionarni anarhizem – revolucionarni nihilizem : vse staro uničiti in zgraditi novo.
Zavzemajo se za skrajno negacijo in destrukcijo.

a). FRANCOSKA REVOLUCIJA

(revolucija svobode (osebna svoboda državljana, svoboda izražanja, tiska, vere, politične svoboščine : ljudska suverenost in splošna volilna pravica, svoboda podjetništva) in enakosti)

Francoska revolucija reprezentira svobodo, enakost, bratstvo – liberalistične pravice!

S francosko revolucijo nastane avtoritarizem; Babuvizem (predhodnik komunizma) je radikalen boj za splošno enakost.

Francoska revolucija je prototip vseh nacionalnih revolucij.

Francoska revolucija je vzpostavila naslednje politične drže :

- Liberalizem
- Avtoritarizem
- Komunizem
- Nacionalizem
- Konzervativizem (tisti, ki so proti francoski revoluciji)
- Korporativizem

Pred francosko revolucijo te drže niso obstajale.

Revolucija samo sebe jemlje kot, da začneja nekaj od nič. Njena osnovna sila je meščanstvo (Sieyes – »Kaj je tretji stan?«-pamflet). Vzpostavijo novo štetje – zavrnejo staro štetje časa in začnejo od nič. Preimenujejo mesece in teden je sedaj dolg 10 dni. Postavljajo nove spomenike, naredijo novo zastavo.

Hrepenenje po sreči postane legitimno, politično dejanje.

Državljan si bil, ko si dobil potrdilo o državljanski zavednosti. Ukinjena sta izraza Monsieur in Madame, sedaj Citoyen in citoyenne, ter obvezno tikanje.

Stranke niso priljubljene – predstavljajo zlo. Vse za nazaj je slabo in zlo, zato začnejo na novo. Spremeniti je potrebno VSE!

38) KAJ JE KONSTITUCIONALIZEM?

(lat.constitutio – uredba, ustava)

Tu gre za idejo, teorijo, da mora biti politična oblast nadzorovana s pravom – pravna država. Politiko je treba spraviti v zakone in potrebno se jih je držati. Konstitucionalizem je temeljna predpostavka nacionalizma.

Iz tega pojma izhaja tudi konstitucionalna demokracija, ki svoje pravice in dolžnosti zapiše v ustavo.

»Ali državo dobrih ljudi ali državo dobrih zakonov?« - Locke (suverenost parlamenta)

Konstitucionalizem je nasprotno revoluciji – spoštujemo obstoječe.

a). **FEDERALISTI** (James Madison, Alexander Hamilton, John Jay) – pisci ameriške ustave

Pred sprejetjem ustave so v časopisu »Federalists paper« razpravljali o tem kakšna naj bi bila ustava.

Leta 1788 izide 10. številka časopisa in z njo tudi tekst v katerem Madison razpravlja o tem kako zadržati negativne strani strankarstva. Rešitve, ki jih je predlagal :

- Ukinitve svobode (vedel da ni mogoče)
- Vsi državljani naj bi mislili enako (to je nemogoče, daj ljudje mislijo drugače glede na premoženje; revni drugače kot bogati)

Strankarstvo izvira iz neenake razporeditve lastnine. Vzrokov za strankarstvo se ne da odpraviti.

Rešitev problema je republikanska/predstavniška demokracija (manjše število ljudi, ki so izvoljeni naj predstavljajo narod).

Federalistom so blizu Hobbesove ideje/pesimističen pogled na človeka. Naslonijo se tudi na Montesquieja (»Duh zakonov«) in na njegovo delitev oblasti.

Povezovanje vseh treh vej/kopičenje oblasti je izvor tiranije. Zato federalisti naredijo določene meje med temi tremi vejami : vse tri oblasti ena drugo omejujejo in nadzorujejo. Imajo možnost medsebojnega vmešavanja, vendar le do določene točke.

Amerika postane velika federacija, znotraj nje se deli na zvezdne države in te še na grofije = VERTIKALNA DELITEV OBLASTI.

HORIZONTALNA DELITEV OBLASTI = delitev oblasti na izvršno, ustavno in sodno oblast.

CHECKS AND BALANCES : nadzor in vodenje ustavnega redu :

- Federalisti so prvi ugotovili, da se politični interesi vežejo na materialne interese; politični konflikt je nujen

- Prvi izpostavijo vlogo interesnih skupin, jih prepoznajo
- Izdelajo model predstavniške vladavine

39) **KAJ JE USTAVA?**

(lat. constitutio – uredba, ustava, temeljni zakon države)

Ustava je najvišji pravni predpis, ki določa temeljna načela politične, družbene in gospodarske ureditve. Z ustavo določimo temeljne ureditve države.

- Formalno-pravni pomen besede ustava : Najvišji pozitivno pravni akt, zbir predpisov z najvišjo zakonsko močjo; ti predpisi imajo najvišjo pravno veljavo. Za spremembo so predpisani posebni postopki (ne da se je menjati »čez noč«).
- Širši pomen ustave : Hierarhično najvišji predpis določene države; na ta način se vzpostavijo razmerja znotraj države.
- Mišljenja politologov in sociologov : Ustava niso samo paragrafi, ampak tudi realna razmerja odnosov družbenih sil. Ta ustava mora živeti – to pa se zgodi samo, če jo posamezniki upoštevajo in se po njej ravnaajo.

Pravniki delijo ustave na čvrste (zelo težko jih je spremeniti) in gibke (postopek za spremembo je zelo enostaven).

Ustave so lahko opisane (vsa ustavna materija je zbrana na enem mestu; tu gre za najvišji akt) ali neopisane (nima ustavo v prejšnjem pomenu; gre za običajne zakone – »common law« v Veliki Britaniji).

Država je prva, ki mora upoštevati ustavo.

Francoska in Ameriška revolucija dokazali, da samo oblast lahko omejuje oblast. »Metodični dvom« – osnovna drža državljana.

Delitev ustav glede na status :

- Normativna ustava (reflektirajo dejanska razmerja sil v državi, ki že obstajajo) – demokracije
- Nominalna ustava (je deklarativna; gre zgolj za deklaracijo, da bo država spoštovala določene pravice) – nerazvite demokracije
- Semantična ustava (neka vrsta zaves, pod katero se skrivajo totalitarni, avtoritarni odnosi – Stalinova ustava)

a) **NASTANEK PRVE DEMOKRATIČNE USTAVE – AMERIŠKE USTAVE**

Anglija – prva konstitucionalna monarhija – angleška revolucija (1640 – 1688)

Kolonije v Ameriki nastanejo z združbeno pogodbo med državljani. Mayflowerska pogodba je bila podpisana 11.11.1620. Z njo ustanovijo puritansko – meščansko republiko (utemeljena je na podlagi stroge morale angleške protestantske cerkve).

Razvije se 13 kolonij ob vzhodni obali; vsaka kolonija ima svoj državni svet (kraljevi guverner); imeli so tudi državljansko zbornico (razglašča zakone). Volili so samo svobodnjaki z določeno vsoto zemlje.

Kmalu pa pride do konflikta med Anglijo in njenimi kolonijami v Ameriki : američani plačujejo davke, vendar nimajo političnih predstavnikov v angleškem parlamentu. To pa je tudi vzrok za kolonialno vojno – ljudska in parlamentarna suverenost sta v spopadu.

Pride do DEKLARACIJE O NEODVISNOSTI, ki je razdeljena na 3 dele(prvi del je filozofsko-politični).

4.julij 1776 je na kontinentalnem kongresu v Filadelfiji sprejeta Deklaracija o neodvisnosti s strani kongresa. Izveden je prehod iz monarhične v republikansko ureditev.

Eno leto po sprejetju deklaracije, torej leta 1777 kongres sprejme konfederacijske akte. Amerika je na začetku torej konfederacija – vsaka zvezna država obdrži svojo suverenost, oblast. Nad zvezno raven prenesejo zgolj zunanje zadeve, finančno oblast, medsebojne spore in vojsko.

Ta konfederalna ustava se izkaže za nezadostno (kaže na razpad); Hamilton da pobudo, da se zapiše nova ustava, ki da oblast zveznim državam (osrednja oblast dobi večjo moč).

Leta 1787 nastane nova ustava :

Leta 1788 jo ratificira večina držav in ostaja v veljavnosti do danes (dopolnjena z določenimi amandmaji).

Prvi ustavni amandma je bil amandma o človekovih pravicah leta 1791. Leta 1865 je bil dodan še amandma o odpravi suženjstva, leta 1870 amandma o volilni pravici ne glede na barvo kože, leta 1920 pa amandma o volilni pravici za ženske, ...

40). KAJ JE ZAKON?

(gr.nomos, lat.rex)

Zakon je :

- Splošno veljavni pravni predpis z najvišjo pravno močjo podrejen ustavi.
- Splošno pravno pravilo, ki mora izhajati iz ustave.
- Načelo ustavnosti in zakonitosti.

Vsebuje ključne pravne norme; izvaja se skozi pravne odloke, uredbe.(ustava zakoni
podzakonski akti, uredbe, odloki (sprejema jih vlada in so izpeljani iz zakonov).

SEDEM VELIKIH NAČEL/ZAKONOV, ki izhajajo še iz Rimskega prava :

- Zakon morajo vsi razumeti.
- V zakonu bolj ugaja preprostost kot zapletenost (enostavna interpretacija).
- Krivičen zakon ni zakon (krivičen je tisti zakon, ki ni v skladu z ustavo).
- Zakon dela oblast, ne resnica (na tem temelji pravna država; totalitarne države – resnica in oblast sta eno; demokratične države – resnica in oblast sta dve razlikujoči se področji).

- Zakon ne razlikuje.
- Pametno ravna kdor uboga kar predpisuje zakon.
- Zakon ne sme biti v posmeh (spoštljiv odnos do zakonov s strani države in državljanov).

Zakonodajno dejavnost opravlja parlament.

41). KAJ JE INSTITUCIJA?

(lat.institutiere)

Nastanejo skozi določen proces, določeno politično gibanje se strukturira/otrdi v institucijo.

Institucija je javna, organizirana skupnost ljudi za opravljanje določene dejavnosti. Deluje po določenih predpisih (statut).

Politične institucije : država, državni suveren/predsednik, parlament, politične stranke, interesne skupine, ...

Pogosto se državne institucije sprevržejo v svoje lastno nasprotje.

42). KAJ JE BIROKRACIJA?

(fr.bouret/boureau + kratein)

To je družbeni sloj uradništva, ki vodi javno upravo. Izraz ima tudi pejorativni pomen – gre za neživljensko poslovanje, formalistično ravnanje.

Vsaka birokracija ima svojo jurisdikcijo, deluje po strogih pravilih. Tu je pomembna vloga hierarhije položajev.

Vsaka birokracija deluje na podlagi šolanja in izpitov.

Najvišji birokrat je državni sekretar, nad njim je že politik – minister.

Birokracija je pomembna, da državo vodi npr. v obdobjih, ko ni vladarjev.

43). KAJ JE TEHNOKRACIJA?

(gr.techne – spretnost, umetnost)

Tehnokrati so posebej usposobljeni ljudje (gospostvo tehnične, ekonomske elite), ki prevzemajo pomembne funkcije v državi.

44). KAJ JE ARISTOKRACIJA?

(gr.aristoi – najboljši, prvi, najplemenitejši)

Gre za vladavino odlične in izbrane večine, oblast elite, plemstva.

Sam pojem uvede Platon v delu »Država«; vladavina krepostnih, vladajo v imenu in v dobro vseh ostalih – za razliko od oligarhije.

V srednjem veku sta obstajali ARISTOKRATSKA MONARHIJA (okrog kralja obstaja elita, ki soodloča) in ARISTOKRATSKA REPUBLIKA (Benetke, Dubrovnik – kot v Rimu, obstajajo patriciji in plebejci).

Vsi filozofi govorijo o neki eliti vladajočih, ki bi bila boljša od demokracije.

PARETO : elita levov in elita lisic

Vladajo z vojaško močjo.

Vladajo z zvijačno manipulacijo.

MOSCA : vladati mora elita najboljših, kajti ljudstvo jo potrebuje, da predstavlja njegove interese.

MICHELS : železni zakon oligarhije – vedno vladajo majhne in izbrane elite, demokracija ni možna.

45). KAJ JE DESPOTIZEM?

Despotizem je absolutna, neomejena oblast, kjer je edino pravilo volja enega. Po Aristotelu se despotska oblast izvaja izključno v interes despota. Gospodar je zato, ker je gospodar. Tisto kar ga naredi gospodarja je ukazovanje.

Oblast despotizma – vladavina pogleda, vladar pogleda (gospodar ne sme biti slep; slep je podložnik, ki ga uboga). Despot je bitje pogleda; njegov pogled seže do skrajnih meja. Despotizem pomeni slepo uboganje. Edini zakon je zakon njegove besede.

V despotizmu razmišljanje ni zaželeno oziroma dovoljeno, saj s tem kršiš zakon. Vse je podrejeno užitkom despota.

a) MONARHIJA, ARISTOKRACIJA, DEMOKRACIJA

ARISTOTEL :

- Tiranija je monarhija, ki je vodena zgolj v interes monarha – slaba monarhija. Dobra monarhija je vodena v interes vseh (tudi ljudstva).
- Oligarhija je aristokracija, ki je vodena zgolj v interes bogatih.
- Demokracija je vodena v interesu revnih, ampak se dostikrat spreobrne v vladavino drhali.

Porajati se začne vprašanje : »Ali imeti vladavino dobrega vladarja ali vladavino dobrih zakonov?«

Aristotel govori raje o vladavini dobrih zakonov.

b) REPUBLIKA, MONARHIJA, DESPOTIZEM

MONTESQUIE : Despotizem nima zakona, pravice, tu gre zgolj za kaprico gospodarja.

3 tipi oblasti :

- Despotska vladavina (posameznik izvaja absolutno oblast brez zakona)
- Monarhična vladavina (vladavina enega vendar v skladu z zakoni)
- Republikanska vladavina (demokracija (če v skladu z zakonom vladajo vsi) ali aristokracija (če v skladu z zakonom vladajo zgolj nekateri))

Obstajajo notranja gibalna, ki vrtijo naprej vsako od teh vladavin :

- Republikanska vladavina – vrlina državljana (njegova ljubezen do domovine)
- Monarhična vladavina – čast, spoštovanje monarha
- Despotska vladavina – strah, ki ga vliva despot

46). KAJ JE MONARHIJA?

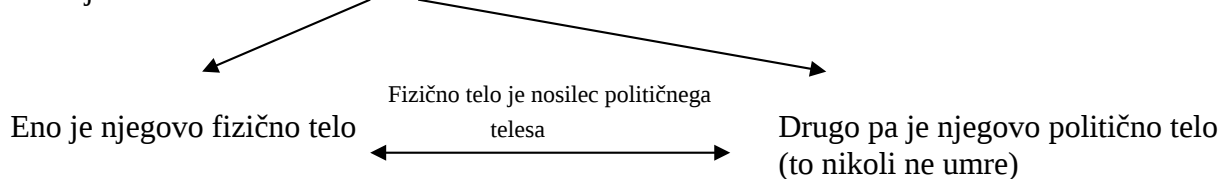
(gr.monos – samo edini, vladavina enega)

Vsa oblast pripada enemu samemu subjektu. To je tip vladavine, ki je bil v človeški zgodovini najbolj razširjen.

V srednjem veku je bila absolutna monarhija; ljudstvo monarha kasneje omeji in nastane ustavna monarhija (monarh je omejen z zakoni); potem pa parlamentarna monarhija (monarh je omejen z močjo parlamenta).

a) SREDNJEVEŠKA POLITIČNA TEOLOGIJA?

Srednjeveški monarh ima dve telesi :

Tudi če en kralj fizično umre ga morajo nadomestiti, da bo njegovo fizično telo spet nosilo politično telo vladarja. Po tej logiki kralj ni nikoli mladoleten, ne more narediti nobeno zlo, ni ga nikjer pa vendar vse vidi, se ne more zmotiti, ...

Podložniki in vsi ostali so bili del kraljevega političnega telesa.

3 TIPI KRALJEVSKOSTI :

- Kristocentrična (kralj združuje posvetno in cerkveno oblast; on je namestnik Kristusa na zemlji)
- Zakonocentrična (kralj ima zakon v sebi, ko ga izreče se nanj veže; je oče zakona, a ko ga enkrat izreče postane njegov sin)
- Politia corpus mysticum (kralji ugotovijo dober tip oblasti – od papeža jemljejo ideje)

47). KAJ JE REPUBLIKA?

(res publica – javna stvar; tista stvar, ki ni podložna zasebnemu prometu; tam kjer jih vlada veliko)

CICERO : res populi/res publica – tiče se celotnega ljudstva.

S povezovanjem posameznikov skušamo uveljaviti skupne koristi.

Formalno poznamo :

- Parlamentarno republiko (izvršna oblast je pokorna parlamentu)
- Predsedniško republiko

48). KAJ JE LJUDSTVO?

(gr.demos, lat.populus)

Ljudstvo je skupnost pripadnikov določene države; povezuje jih zgodovina, skupna tradicija .. Izraz so prvič uporabili v Rimskem cesarstvu – *populus romanus*.

Na pojem ljudstvo se veže pojem ljudske suverenosti. Idejo je izdelal Marcili Padovanski v srednjem veku (hotel je vzpostaviti demokracijo v cerkvi). Ljudstvo je suvereno, ko si postavi svojo nacionalno državo – Hegel. Ljudstvo suverenost prenaša na izvoljene organe (izvoljenci, parlament).

Tudi fašizem in komunizem se rada sklicujeta na ljudstvo, vendar tu ljudstvo ostaja samo na ravni diskurza.

a) KAJ JE DRUŽBENA POGODBA?

Jean Jacques Rousseau :

V naravnem stanju so vsi ljudje enaki. Vendar z vprašanjem sobivanja v skupnosti in s tem vprašanjem pravic posameznikov v skupnosti pride do ločitve na sloje zaradi privatne lastnine. Ta naj bi bila kriva za vse razlike, ki se razvijejo med ljudmi.

»Človek je svoboden, vendar je povsod v okovih.«

Suvereno je zgolj ljudstvo. Ta splošna volja je nedeljiva. Vlada je zgolj izvršno (posredniško) telo želja in idej ljudstva.

Potrebno je ločiti izvršno in ustavno oblast – center oblasti je ljudstvo, ki zgolj pooblasti nekoga za izvrševanje njegove volje.

49). KAJ JE DEMOKRACIJA?

(gr.demos + kratein; včasih smo Slovenci to prevajali kot ljudovlada)

Ideja o demokraciji se je rodila 500 let pr. Kr. v Grčiji, vendar je bila tudi Rimska republika (pred Cezarjem) demokratična.

Demokracija je vladanje večine; ljudstvo izraža mnenje skozi volitve.

Načini odločanja :

- Večinski («the winner takes it all» - tisti, ki dobi več glasov pobere tudi vse ostale)
- Proporcionalni

Konsociativna demokracija – z njo se skuša doseči, da bi enakopravno zastopali vse sloje ljudstva.

Ljudstvo je dejansko suvereno le na vsaka 4 leta oziroma 5 let, potem pa je ta suverenost prenesena na organe odločanja.

a) ATENSKA DEMOKRACIJA

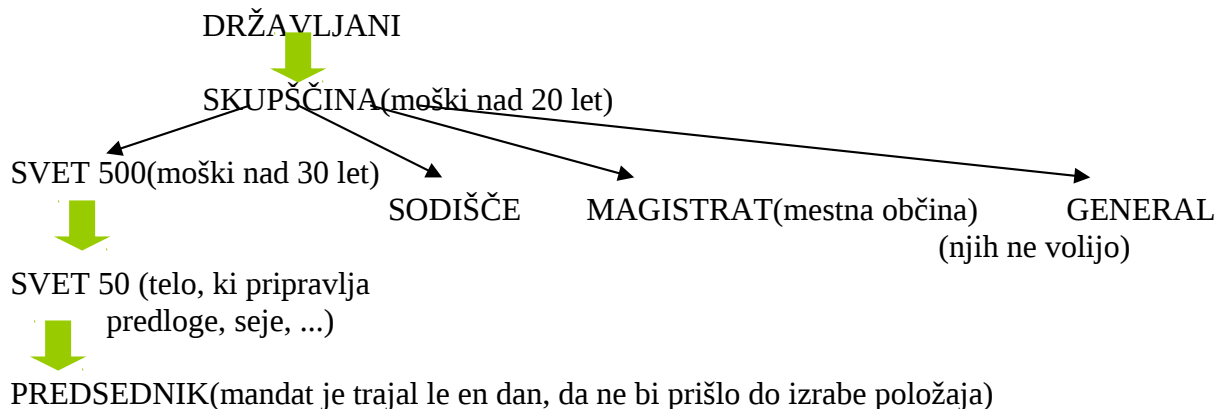
TUDIDID : Demokracija je zato, ker je oblast v rokah ljudstva in ne manjšine. Vsi se zanimajo za državne probleme in ne samo za svoje lastne. Ljudstvo ni le vladano, ampak tudi vlada. Osnovno načelo demokracije po Aristotelu je SVOBODA. To pomeni, da morajo biti državljani enaki (potem bi reveži, ker jih je več, vladali). Vsakdo naj živi kot ga je volja in vsakdo ima pravico biti izbran v vse funkcije.

Načelo svobode je izmenično vladanje in podrejanje. V demokraciji pa vlada tisti, ki dobi večje število glasov.

Ključni organ Atenske demokracije je skupščina (eklezija). Doseči skušajo konsenz oziroma soglasen kompromis. Uporabljajo večinsko načelo. V skupščini sodelujejo le moški, ki so starejši od 20 let.

Demagogi so bili v grški demokraciji ključni politiki. Grška demokracija je neposredna, ni strankarstva.

KLEISTENOVA USTAVA (507 pr. Kr.)

Platon in Aristotel sta kritizirala atensko demokracijo (voditelji so bili odvisni od naklonjenosti ljudstva – voditelji bodo naredili zato vse, da si pridobijo njihovo naklonjenost;

demokracija je marginalizirala mislece –državi bi morali vladati filozofi). Nagibala sta se h kombinaciji med razsvetljenim monarhom in demokracijo.

Po Grkih pride do 2000 let mrka demokracije.

b) **LIBERALNA DEMOKRACIJA** /J.S.MILL (glavni teoretik)

Zavzema se za širitev liberalne demokracije. Govori o odgovorni, predstavniški vladi, ki je vezana na volitve. Pomembna se mu zdi participacija ljudstva na volitvah.

Državo je po njegovem mnenju potrebno omejiti. Edino pri samozaščiti in pri preprečevanju škode je država legitimna poseči v naše življenje.

Predstavniška vlada naj bo omejena s svobodo posameznika in svobodo trga, gospodarstva.

Parlament deluje kot »pes čuvaj« svobode. Ti posamezniki, ki so izvoljeni morajo nadzorovati oblast, da deluje v korist ljudstva.

Strinja se z Aristotelom, da demokracija marginalizira modreca, zato je mnenja, da naj imajo pametnejši več glasov (ponderirani glasovi).

Je mnenja, da so tudi ženske zrele osebe in da so njene zmožnosti podcenjene. Neenakost spolov nas oropa zmožnosti. Dokler ne bo emancipacije žensk, ne bo emancipacije družbe.

T.i. kasnejši Mill razvije idejo, ki jo uporabljajo socialni liberalisti.

c) **MILL : O SVOBODI**
(poročen je s feministko – Taylor)

Oba sta bila proti trenutnemu večinskemu mnenju. Misli, da to podreja ljudstvo, saj ni naklonjeno miselni svobodi posameznika. Demokracija se zanj začne, ko imajo ljudje glede na določeno temo svoje lastno mnenje, ki ni podvrženo določeni ideologiji – začne se z uporom proti javnemu mnenju; pravica do ekscentričnosti, pravica do svobode izražanja in svobode mišljenja. Svoboščine imajo zanj univerzalno veljavo

d) **DEMOKRATIČNA KONSOLIDACIJA**
(države v tranzitu)

8 demokratičnih minimumov po ROBERTu DAHLu :

1. svoboda izražanja mnenja
2. aktivna volilna pravica
3. pasivna volilna pravica
4. tekmovanje političnih elit za glasove volivcev
5. pluralizem virov informiranja
6. svobodne in poštene volitve
7. + 8. institucije, ki povežejo voljo volivcev z vladno politiko

Demokracija je »system of organized uncertainty«.

3 modernizacijski koraki po MERKERju :

- vzpostavitev pravne države

- demokracija
- država blaginje

3 faze demokratične konsolidacije :

- liberalizacija (v okviru totalitarnega režima; ni še zakonskih določil za demokracijo)
- demokratizacija (prve »poštene« demokratične volitve, ustava, institucije, ...)
- konsolidacija (vse kar so prej vzakonili morajo sedaj utrditi – politična kultura množic; čeprav se ljudje na oblasti menjajo demokracija ostaja)

Demokracija je odgovor na vprašanje tiranije.

50). KAJ JE PARTICIPACIJA

(sodelovanje, soodločanje, soupravljanje)

Nekateri enačijo participacijo delavcev pri upravljanju kapitalističnih podjetij z delnim samoupravljanjem, ali pa le-to označujejo s pojmom participacije.

51). KAJ SO VOLITVE?

Volilna pravica je pravica voliti predstavnike (aktivna volilna pravica) ter pravica biti voljen (pasivna volilna pravica). Načela o volilni pravici in volitvah vsebujejo ustave, natančnosti urejajo volilni zakoni.

Vrste volilne pravice :

- Splošna volilna pravica pripada vsem polnoletnim državljanom (ne glede na spol)
- Omejena volilna pravica : nasprotovanje splošni volilni pravici z različnimi cenzusi (premoženje, izobrazba, dolgotrajnejše bivanje)
- Enaka volilna pravica; vsak oddani glas ima enako vrednost
- Neenaka volilna pravica; volivci so razdeljeni v več volilnih razredov po socialni razslojenosti, tako da dobijo v soc.hierarhiji višje stoječi, a manj številni volivci, številno več predstavnikov, kakor nižje stoječi, a številnejši volivci.

Načini volitev :

- Neposredne ali direktne volitve; volivec voli kandidata brez posrednikov/elektorjev.
- Posredne volitve; dve možnosti :
 - Volivec voli elektorje, ti pa kandidata
 - Skupščina predstavnikov, ki so neposredno izvoljeni, voli kandidata za skupščino širše teritorialne enote (delegatski sistem v klasičnem pomenu)
- Tajne volitve z zakritimi volilnimi listki
- Javne volitve z ustnim glasovanjem

Volilni sistemi :

- Večinski volilni sistem; v volilni enoti se izvoli en sam kandidat bodisi z absolutno ali relativno večino oddanih glasov
- Proporcionalni volilni sistem je vezan na obstoj večjega števila političnih strank, ki se udeležujejo volitev in zagotavlja tudi manjšini zastopstvo v skupščini, sorazmerno

doseženemu številu glasov; terja obsežne volilne enote, v skrajnosti celo vse državno ozemlje in liste z večimi kandidati

52). KAJ JE PARLAMENT?

Parlament je narodno predstavništvo, ki sestoji iz enega ali dveh domov (včasih drugačna sestava). Teoretično je parlament nosilec in izraz narodne suverenosti in v njem je praviloma osredotočena zakonodajna oblast.

Nastal je v Veliki Britaniji; znamenja nastajajoče buržoazne demokracije je dobil 1376 z razdelitvijo na zgornji dom (visoko plemstvo in duhovščina) in spodnji dom (nižje plemstvo in meščanstvo), dokončno pa se je uveljavil v 19.stoletju; velik vpliv je imel na oblikovanje drugih parlamentov v Evropi.

53). KAJ JE OPOZICIJA?

Pojem opozicija pomeni nasprotovanje večini; v političnem jeziku pa nasprotovanje večini v parlamentu ali zunaj njega (»parlamentarna« in »zunajparlamentarna« opozicija); opozicija so tudi vse tiste politične stranke ali politične skupine, ki ne sodelujejo v vladi.

Manjšina (običajno) v parlamentu, v kakem državnem organu ali organizaciji, ki nasprotuje večini.

54). KAJ JE MARKSIZEM (DIKTATURA PROLETARIATA)?

Termin sam je nastal po priimku Karla Marxa in predstavlja celoto Marxovih ter Engelsovih revolucionarnih nazorov o človeku, družbi in zgodovini. Marksizem zaobjema filozofijo, politično ekonomijo in sociologijo, pri čemer je značilen prelom s tradicijo dotedanje filozofije in teoretske mislene prakse. S svojo historično razlago gibanje gibanja zgodovine je postal teoretsko orodje v rokah delavskega razreda v boju za spremembo družbenega reda iz kapitalizma v socializem.

Njegova bistvena sestavina je dialektična kritika politične ekonomije; zavrača prepričanje meščanskih ekonomistov, da ekonomija odkriva »naravne zakone gospodarstva«, in ugotavlja, da so ekonomske kategorije dejansko medčloveška razmerja, ne pa nekakšne »naravne danosti« gospodarstva. Razkriva izvor presežne vrednosti iz presežnega, neplašanega dela. Odkriva osamosvajanje medčloveških razmerij v samostojne reči nad ljudmi (fetišizem). Opisuje izvor napačne zavesti (ideologija). Dosedanja razredna zgodovina je samo prazgodovina, z »revolucijo v permanenci« (Marx) se ustvari komunistična družba kot »kraljestvo svobode onkraj nujnosti«. Poenostavitev teh idej, kot je nastala v 2.internacionali, je že Gramsci imenoval »vulgarni marksizem«; ta v nasprotju z Marxom verjame v avtomatičen tek zgodovine in skuša dati nadzoru »naravoslovno« eksaktnost, kar vodi do uveljavljanja posebnega »dialektičnega« materializma kot filozofskega opazovanja narave, ki ga potem »razširjajo« in »uporabljajo« na družbo.

55). KAJ JE SOCIALIZEM?

1. Socializem je družbeni sistem, ki sledi zadnjemu eksploatorskemu družbenemu sistemu, ukinja zasebno lastnino proizvodjalnih sredstev in vzpostavlja družbeno (socialistično) lastnino; prva (nižja) faza komunistične družbene formacije.

2. Socializem so doktrine in teorije, ki zahtevajo bistvene spremembe kapitalizma in ugotavljajo nujnost nastanka družbenega sistema, zasnovanega na socialističnih družbenih odnosih (utopični socializem, znanstveni socializem); skupna oznaka za programe in politiko komunističnih, socialističnih, in drugače sorodnih gibanj in strank. Socializem zanika zasebno lastnino proizvodjalnih sredstev v družbenem in političnem življenju, zagotavlja vodilno vlogo delavskega razreda v povezavi z drugimi delavnimi ljudmi (*DIKTATURA PROLETARIATA : oblika politične oblasti delavskega razreda v prehodnem obdobju od razredne k brezrazredni družbi, ko delavni ljudje po socialistični revoluciji in z vodilno vlogo delavskega razreda vzpostavijo in utrjujejo socialistične družbene odnose*) vrednoti posameznika in družbene kolektive po tem, koliko s svojim delom prispevajo skupnosti, spreminja sociološko strukturo v smeri brezrazredne družbe.

Socializem danes ni več samo teorija, ampak tudi praksa, ki je dobila odločno spodbudo z Oktobrsko revolucijo, z zmago revolucije na Kitajskem in s socialistično revolucijo jugoslovanskih narodov.

Socializem postaja svetovni proces. Temu se postavljajo po robu buržoazne sile, zavirajo pa ga tudi objektivni in subjektivni dejavniki znotraj socializma samega (npr. stalinizem). Socializem povzroča tako temeljne spremembe družbenih odnosov, kot jih še ni noben družben prevrat v zgodovini.

Socializem je prispeval k uspešni protikolonialni revoluciji in emancipaciji »tretjega sveta«; je tudi bistven faktor demokratizacije na področju človekovega dela.

56). KAJ JE ANARHIZEM?

(gr.anarhia – brezvladje)

Anarhizem je politično gibanje na temelju socialne in politične doktrine, ki zavrača vlogo in zgodovinski značaj države in sleherni prisiljevalni red. Zavzema se za popolno ukinitvev države, zanika potrebo po družbenih organizacijah kot nosilcev osebne oblasti močnih osebnosti in zagovarja načelo absolutne svobode posameznika.

Vrste anarhizma :

- Individualistični anarhizem priznava privatno lastnino, praviloma nasprotuje uporabi nasilja - Goodwin, medtem ko se za nasilje zavzema Striner.
- Kolektivističnokomunistični anarhizem - utemeljitelja Bakunin in Kropotkin, ki se uavzemata za kolektivno lastnino in uporabo nasilja.

Marx je nastopil proti idejam anarhizma kot utopičnim in idealističnim načrtom o bodoči družbi.

V 20.stoletju se je posebno v Španiji in Franciji razvil anarhosindikalizem.

57). KAJ JE KOMUNITARIZEM?

Izvira iz besede »comiunity« - skupna last (post socializem, neposredna demokracija)

Jedro v Angliji v 80 in 90 letih. Komunitarizem je odgovor nove levice na takratno novo desnico. Veže se na politične sile in postane ideologija laburizma. Izhaja iz dvojne demokratizacije : demokratizacija države in demokratizacija civilne družbe.

Država je odgovorna, da usposobi svoje državljane za tekmovanje na trgu.

58). KAJ JE KOMUNIZEM?

1. Teorija in svetovni nazor o družbeni ureditvi, ki naj odpravi privatno lastnino, družbene razrede in s tem eksploatacijo, kot smoter pa si postavlja brezrazredno družbo, v kateri bi bil svoboden razvoj posameznika pogoj svobode vseh ljudi, in sicer v skupnosti, ki bi se v njej dobrine delile po načelu vsakemu po njegovih potrebah.

2. Praksa, ki uresničuje komunistična načela v dejanskih družbenih odnosih po marksistični teoriji družbenega razvoja, pradedstavlja s tem drugo (višjo) fazo socializma; je tudi skupno ime za epoho, ki sledi kapitalizmu.

Prvine komunističnih koncepcij srečamo že v filozofskih sistemih (Platon) in v plebejskih gibanjih starega in srednjega veka. Zaokroženo obliko in samostojnost dobivajo šele od 16.stoletja naprej, ko se kritično usmerjajo zoper nekatere bistvene odnose v nastajajoči kapitalistični družbi in ji postavljajo nasproti ideal pravične družbene ureditve. Veliki sistemi utopičnega komunizma v 18.in na začetku 19.stoletja, ki so že bolj spoznavali resnično naravo kapitalističnega sistema, so si komunizem predstavliali predvsem kot družbeni ideal, ne pa kot realno gibanje, ki bi s posegom množic preobrazilo družbene odnose.

V nasprotju s takšnim utopizmom sta Marx in Engels dala komunizmu znanstvene temelje. Marx in Engels (za njima pa mnogi drugi teoretiki, ki so sledili njuni metodi : Lenin, Gramsci, jugoslovanski marksisti, ...) komunizma nista predstavljala kot statični ideal, marveč kot gibanje, v katerem se ob vodilni vlogi delavskega razreda človek osvobaja kot delavec (producent) in kot državljan (politik).

Komunizem torej pomeni revolucionaren zgodovinski proces, v katerem prihaja do reinkarnacije človeka kot privatnega bitja in državljana kot javnega bitja. Komunizem je ne le radikalna kritika odtujenega dela in odtujene zavesti, marveč tudi kritika politike, ki je človeku odtujena v politični državi.

Komunizem je proces presejanja tradicionalne ekonomije, politike in ideologije ter hkrati proces združevanja človekovih ustvarjalnih sil v skupnosti, ki kot svobodna celota temelji na predpostavki svobodnega človeka »bogatih potreb«.

Kolikor bolj je komunizem postajal realna družbena sila, toliko bolj je kot pojem dobival pod vplivom konkretnih zgodovinskih razmer in interesov specifično vsebino. To se je zgodilo zlasti po Oktobrski revoluciji, ko se je od svetovnega socialističnega gibanja odcepilo zmerno reformistično krilo, ki ga po večini še vedno vodijo social – demokratske stranke (socialna demokracija); te so socializem čedalje bolj postavile nasproti komunizmu kot programu in politiki komunističnih strank, ki so sledile marksizmu in leninizmu. Po drugi strani pa je stalinistična ideologija (stalinizem) pod vplivom političnega pragmatizma začela razločevati med socializmom in komunizmom kot dvema mehanično ločenima fazama, katerih razmejitve se da celo kronološko ločiti.

Napake in kriva pota v svetovnem komunističnem gibanju so zlasti v letih hladne vojne spretno izkoriščale protisocialistične sile, ki so istovetile konkretno prakso z bistvom komunizma (razvije se antikomunizem).

Kritika stalinizma je kljub neutemeljenemu obračunu z njim ponovno opozorila na bistveno zvezo med komunizmom in svobodo in s tem tudi v praksi zaostrila zadevo, naj socializem začenja razvijati bistvene prvine bodoče komunistične družbe.

59). KAJ JE BOLJŠEVIZEM?

(rus. boljšinstvo – večina)

Boljševizem je revolucionarno-marksistična struja v ruski social-demokratski stranki, nato samostojna revolucionarna stranka Komunistična partija. Boljševiška frakcija se je izoblikovala na I. kongresu rusko social-demokratske stranke (1903), kjer so dobili večino nasproti menjševikom (revizionisti). Boljševiki pod Leninovim vodstvom so se bojevali za vzpostavitev proletarske diktature, kmečko-delavsko zavezništvo, pravico do samoodločbe narodov.

Leta 1912 so boljševiki izgnali menjševike iz social-demokratske stranke in odločujoče vplivali na rusko delovsko gibanje.

Pod vodstvom boljševikov je prišlo v Rusiji leta 1917 do zmagovite Oktobrske socialistične revolucije in do nastanka prve socialistične države Sovjetske zveze.

60). KAJ JE AVTORITARIZEM?

(Avtoritarizem je sistem močne državne oblasti personificiran bodisi v eni osebi ali pa v manjši skupini ljudi; to je režim z neomejeno oblastjo. Ta naziv uporabljamo za označitev diktatorskega in avtokratičnega sistema ali pa za splošno in dokaj neodločeno opredelitev doktrin in režimov, ki zavračajo demokracijo.)

Izraz za močno, avtoritarno oblast, za režim bolj ali manj neomejenega oblastništva oz. gospostva. V vsakem primeru je avtoritarizem negacija, nasprotje dejanske demokracije, dejanske, četudi le posredne politične pobude občanov oz. državljanov.

Značilno je družbenonravno vzdušje neodgovornosti, apatije, nezainteresiranosti; takšno družbenost z vseh strani načenja demoralizacija. Avtoritarizem se dandanes pojavlja v različnih oblikah in inačicah v zaostalih kapitalističnih družbah, v realsocialnih državah in v deželah tranzicije. V vseh državah, v katerih se pomembneje uveljavi avtoritarizem, prihaja do omejevanja in kršenja človeških pravic in svoboščin. To so sistemi v katerih sta pluralizem in polilog vselej bolj ali manj fiktivna, fingirana.

61). KAJ JE TOTALITARIZEM?

(lat. totus – ves, cel; lat. totum – celota)

G. Amendola je leta 1923 nelegalne pritiske fašistov v italijanskem parlamentu imenoval *sistema totalitario*, dve leti kasneje pa je B. Mussolini začel pridevnik *totalitaren* uporabljati v pozitivnem pomenu; skrajno nehuman in skrajno antidemokratičen družbeni sistem.

Glavne značilnosti totalitarizma :

1. Za totalitarizem je značilna *policijska država*, ki je nasprotje države, katera temelji na zakonih. Totalitarna država ne spoštuje svobode, ne lastnine pa tudi ne življenja svojih državljanov. Je nehumana par excellence.
2. Za totalitarizem je značilna *koncentrirana država* – zgoščena do trde, okrutne nečlovečnosti; tj. nasprotje liberalno-demokratske države, v kateri je oblast tako ali drugače dekoncentrirana, omehčana. V totalitarizmu ne more biti nobene delitve oblasti, nobenega strankarskega pluralizma, nobene subsidiarnosti.
3. Za totalitarizem je značilna *vsemogoča državna partija*, ki je monopolitična in monolitna; tj. Prav nasprotno od vsakršne politične pluralnosti. Ta partija nadzira vso družbo in je seveda najvišja in neomejena oblast.

4. Za totalitarizem je značilen *totalitarni nadzor družbenega življenja* – tja do zasebnosti vsakega človeka, ki je v družbenem oziru kaj več kot popolna ničla. Totalitarna družba je popolnoma obvladovana z rigidnim in rigoroznim oblastništvom; vse družbene ustanove in organizacije so brez ostanka podrejene vrhovnemu vodstvu in instrumentalizirane, kar pomeni, da so le sredstva oz. orodja totalitarne elite oblasti.

5. Za totalitarizem je značilen *državni terorizem*, ki je iracionalno-avtoritaren in nepredvidljiv; grozi vsakomur, ki se ne more a priori socialno-politično in nazorsko poistiti s totalitarizmom, se pravi, postati totalitarna ničla. Boj proti sovražniku je prvi in osnovni pogoj vzdrževanja, ohranjanja totalitarnega gospostva. Če ni takšnega ali drugačnega objektivnega, našega skupnega sovražnika, ni mogoče doseči monolitnosti, popolne enotnosti, pa tudi ne fanatičnega sovraštva, ki je poglobljena emocija totalitarizma. Totalitarni državni terorizem se čvrsto povezuje in prežema z ideologijo.

Totalitarizem je koncepcija in praksa družbenega in političnega sistema, kjer je oblast v rokah ene osebe, ene skupine ali ene partije, ki ureja odnose na političnem, kulturnem in ekonomskem področju brez pravnih omejitev in v celoti (totalno). V smislu poudarjanja absolutnega primata države, vloge »državne partije« in zanikanja vrednot meščanske države je totalitarizem dosegel višek v fašizmu in nacizmu.

62). KAJ JE POPULIZEM?

(lat. *populus* – zmes demagogije, nastopaštva; na to se lahko veže tudi nasilje)

Populizem se veže na tista gibanja, ki so povezana na ruralno družbeno okolje (agrarna gibanja). Gre za povečevanje ljudstva. Poudarjajo zavezanost ljudskim interesom. Populizem nasprotuje elitizmu.

Ljudstvo je tu povezano s karizmatičnim voditeljem. Populizem ne zaupa profesionalcem. Značilnost je antiprofesionalnost, antiintelektualnost.

63). KAJ JE LIBERALIZEM?

Liberalizem je doktrina in gibanje mlade buržoazije v obdobju razkroja fevdalne absolutistične monarhije in vzpostavljanja kapitalizma, osnove pa ima v prosvetljenstvu, racionalizmu in individualizmu 17. in 18. stoletja. V liberalnem kapitalizmu se država ne umešava v gospodarstvo, trgovino in proizvodnjo, ki so svobodni po načelu »laissez faire – laissez passer« (prepusti naj se popolna svoboda privatni inisiativi), intervenira pa samo tedaj, ko je v nevarnosti privatna lastnina proizvodjalnih sredstev. Ta ekonomski liberalizem je dejansko pomenil svobodo pridobivanja, ekspanzije in kroženja blaga in kapitala, torej svobodo trga za kapitaliste. Na tej ekonomski osnovi se dviga politična nadgradnja liberalizma. Ustava liberalne države jamči politično svobodo za vse in enakost vseh pred zakonom. Liberalizem zagovarja versko strpnost, ne daje prednost nobeni religiji, se zavzema za ločitev cerkve in države. V liberalni državi je obseg dejavnosti državnega aparata majhen, v načelu je vse predano družbi, s katero se enači privatna inisiativa meščanstva, dovolj močnega, da ohranja svoj položaj nasproti drugim razredom in slojem. Medtem, ko je bil zmerni liberalizem za omejeno monarhijo, jo radikalni liberalizem zavrača zer sprejema republiko, splošno volilno pravico in široko demokracijo. Liberalna demokracija je v 19. stoletju zagovarjala idejo o samoodločbi narodov in je bila na čelu gibanj za nacionalno združitev (Italija, Nemčija) in nacionalno osvoboditev (Poljska, Češka, jugoslovanske dežele).

64). KAJ JE UTILITARIZEM?

Predstavnik utilitarizma sta Jeremy Bentham in James Mill.

Izraz ima negativni in pozitivni pomen. Negativni pomen je koristništvo oziroma koristolovskost, pozitivni pomen pa je, da se človeka animira naj dela tisto, kar je za njega koristno.

Človek stremi k maksimalizaciji zadovoljstva in minimalizaciji trpljenja. V skladu s tem človek išče koristi in tu mora vlada pripraviti 'teren', da človek lahko išče te koristi. Za to, da vlada to dejansko naredi so odgovorni voditelji. Volilno telo mora biti pogosto pozvano, da se odloči ali so bili dovolj učinkoviti.

Utilitaristi se zavzemajo za državljane in so proti despotski zlorabi moči; zavzemajo se za ločitev oblasti, za svobodo tiska, govora, ... Njihovo osnovno gibalno je korist državljanov. S tem postane sreča politični dejavnik. Njihova formula je : razširimo čim več sreče na čim širše število ljudi. Zavzemajo se za javno dobro (obilje) in za enakost pred zakonom.

Teorija minimalne/omejene države je nastala zaradi dojzani, da bi se ljudje 'povampirili'.

65). KAJ JE KORPORATIVIZEM?

(lat.corpus – telo)

Gre za stanovsko urejeno družbo. Izhaja iz doktrine, da smo v kristusu vsi eno telo. Od takrat ko je Kristus zapustil zemljo, od takrat njegovo telo nadomešča cerkev (rimsko-katoliška). Vsak v tem telesu opravlja svojo funkcijo.

Srednjeveško kraljestvo – država ima telo in vsi podaniki so kraljevo telo (3 stanovi). Fašistična država je funkcionirala korporativistično. V 70 in 80 letih pride do renesanse korporativizma.

NEOKORPORATIVIZEM – demokratični, liberalni korporativizem.

Korporativizem je v svojem izvornem pomenu proti-demokratičen. Šele od koncu 20.stoletja pride do povezave med korporativizmom in demokracijo pri posameznih teoretikih. Povežeta se dva elementa : liberalna demokracija (državljan, volitve, ...), demokratični korporativizem (funkcionalno predstavništvo – svoje predstavnike volijo združenja, ...). Oboje skupaj daje strukturo države.

Začetniki slovenskega korporativizma so Janez Evangelist Krek, Edvard Kardelj, ...

66). KAJ JE KONZERVATIVIZEM?

(lat.conservare – ohranjati)

Konzervativizem ni posebno politično gibanje z zaokroženo politično teorijo, ampak je prvotno pomenil družbeni in duhovni odnos, ki med drugim zadeva tudi politične poglede.

Od leta 1830 pa so uporabljali ta pojem kot označbo temeljne politične usmerjenosti, ki je poskušala ohraniti vrednost in pomen obstoječih ali že zrušenih ureditev proti političnim in družbenim prevratom francoske revolucije, razsvetljenstva, nato liberalizma in zatem še

demokratičnih in socialističnih gibanj. To pomeni, da je konservativizem od vsega začetka nastopal kot obrambna politična teorija.

Konservativni liberalec Edmund BURKE je postal prvi besednik konservativizma. Menil je, da tega, kar smo podedovali od preteklosti in kar je nastalo organsko, ni mogoče preprosto pomesti v stran z abstraktnim izvajanjem političnih načel ter predstav o redu iz naravnega prava in razumskih premislekov, češ da so nastale politične institucije prav v svoji mnogoternosti izraz vsakokratne politične zgodovine in posebnosti posameznega ljudstva. Burke je torej nastopal proti racionalizmu razsvetljenske teorije o državi in zagovarjal globlji pomen številnih »pedsodkov«.

Menil je, da bi se spremembe morale dogajati »v slogu zgradbe«, naj bi bili preteklost in prihodnost zvezani s sedanostjo. Konservativizem in reforma po njegovem nista nasprotji, marveč se medsebojno pogojujeta.

Pod Metternichovim gospostvom pa so konservativistični ugovori izgubili svoje reformatorsko jedro, kakršne koli reforme so mogle biti namenjene samo »ohranjanju sistema« in jasno se je pokazalo, da konservativizem konec koncev služi predvsem vladajočim in tistim, ki jih obstoječa ureditev podpira, ter jih povezuje v varstvu pred izgubo položajev.

Konservativci so nastopili kot politična skupina šele v drugi polovici 19.stoletja, kot duhovni zbiralnik vladajočih in privilegiranih, ki so imeli največkrat na voljo tudi sredstva oblasti in moči. Bolj ko se je politični oblastveni aparat utrjeval v reakcionarnosti in sli po moči, bolj je izgubljal svoje osnovno zanimanje za reforme.

Kot temeljna politična sila 19.stoletja je pomagal preprečevati pretiravanje reform in njegovo posledico, socialno krutost.

Konservativizem se je po letu 1848 odprl liberalcem in postal tudi osnova liberalne teorije in pozneje celo socialnoreformatorskega krila delavskega gibanja, tako da lahko dandanes ugotovljamo konservativne temeljne ideje pri vseh meščanskih strankah in vseh osnovnih političnih smereh.

67). KAJ JE NACIONALIZEM?

Nacionalizem je bila prvotno narodna zavest mlade buržoazije v boju proti fevdalizmu in absolutizmu.

Pozitiven pomen izraza nacionalizem je težnja naroda k narodni neodvisnosti, odpor proti tujemu gospostvu, boj proti kolonializmu. Izraz pa ima tudi negativen pomen. Pomeni lahko tudi pretirano poudarjanje odlik in pomena nekega naroda, tudi v smislu njegove večvrednosti. Nevaren je zlasti, ko postane uradna državna doktrina (it. fašizem, nem. nacionalsocializem)

68). KAJ JE FAŠIZEM, NACIZEM?

(lat.fascis – sveženj, zvitek, snop, butara; it.fascismo)

Fašizem je ena izmed političnih doktrin 20.stoletja oz. ena izmed pojavnih oblik totalitarizma. *Ožji pomen* : fašizem kot se je razvil v Italiji (na oblasti od leta 1922 do 1942 oz. 1943); *Širši pomen* : različni režimi, stranke, organizacije, doktrine in gibanja, podobna italijanskemu

fašizmu (npr. Hitlerjev nacionalsocializem v Nemčiji, ustaštvo na Hrvaškem, Stojadinovićeve modre srajce v Jugoslaviji oz. Srbiji, ...)

Fašizem je zmeraj protidemokratičen, protiliberalen, protisocialističen, bodisi potencialno bodisi aktualno nasilen, diktatorski, nehuman in protimoralen.

Poprej že pojasnjeno besedo so v 19. stoletju uporabljali italijanski sindikati, da bi poudarili razliko med političnimi strankami na eni in svojimi revolucionarnimi združenji na drugi strani. Med prvo svetovno vojno se je začela formirati bojna zveza (fascio di combattimento), združenje različnih nacionalistično usmerjenih grupacij, ki so leta 1921 prerasle v *nacionalno fašistično stranko*. Glavno vlogo pri tem je že igral Benito Musollini. Leta 1922 se je fašistična stranka po znamenitem pohodu na Rim začela vzpenjati k uvedbi enostrankarske totalitarne diktature. Leta 1926 je bila opozicija fašističnemu režimu preprosto odpravljena, Musollini pa je postal *duce*, vodja, absolutna avtoriteta režima.

Fašizem je zahteval vzpostavitev kolikor je le mogoče čvrsto nacionalno skupnost, ki naj bi bila sposobna obvladovati vse vidike krize. Omenjena skupnost je predstavljala poglavitno socialno-politično vrednoto. Imela je absolutno prednost pred ljudmi in njihovimi interesi. V fašistični politiki in ideologiji je vse podrejeno volji te skupnosti, ki jo predstavlja iracionalna avtoriteta voditelja. Ta si prizadeva za enotnost skupnosti, katera se udejanja v popolnem prelomu s preteklostjo. Za radikalen prelom je potreben boj, ki je za fašiste naraven način človekove in družbene eksistence. Za vse, kar je narobe, kar je slabega, je kriv sovražnik, sovražnik skupnosti, nacije, rase. Toda sovražnik enoti naše vrste, povezuje in izenačuje. Fašistična ideologija in politika sta se uveljavili z organiziranjem hierarhičnih, centraliziranih množičnih organizacij.

V družbeno-zgodovinskem oziru izhaja fašizem predvsem iz globoke krize kapitalistične ekonomike in meščanske družbe na začetku 20. stoletja.

Nacizem je oblika fašizma kot skrajnega nacionalističnega, agresivnega, rasističnega in totalitarnega gibanja; ideologija in politični sistem v Nemčiji od 1919 do 1945 oz. od 1933 do 1945. Ime je izšlo iz nosilca gibanja nacionalsocialistične nemške delovske stranke, ustanovljene leta 1919 v Münchnu kot politična teroristična organizacija, od leta 1921 je bil njen »vodja« (Führer) Adolf Hitler. Leta 1925 je izšel njegov *Mein Kampf* (Moj boj), ki vsebuje temeljne točke nacističnega programa :

1. premoč arijske rase, nordijskega človeka na biološkem in duhovnem področju
2. antisemitizem
3. zanikanje osebne svobode in njeno podrejanje narodu oz. nacističnim principom oz. »vodji«
4. politizacija in militaritacija celotnega življenja
5. revanšizem
6. »življenjski prostor« za arijce oz. Nemčijo

Množično osnovo je dobil nacizem tako kot fašizem v Italiji pri srednjih slojih prebivalstva, ki so jih zapeljala gesla o razrednem miru in obnovljeni veličini Nemčije. Nacizem demagoško nastopal in uspeval zlasti zaradi radikalizma v zunanji politiki Nemčije, ki da je osramočena z

določili versajske mirovne pogodbe. Zanikal je parlamentarno ureditev, teroristično nastopal s svojimi udarnimi oddelki proti socialistom in komunistom. Na začetku je izražal gesla tudi proti velekapitalu, ki pa je nacizem dejansko podprl kot alternativo proti grozeči socialistični revoluciji v Nemčiji. Nacizem je leta 1933 prevzel oblast in je v kratkem času ukinil liberalne svoboščine in politične stranke ter si podredil celotno politično, gospodarsko, kulturno, idr. Življenje v Nemčiji, ki jo je docela militariziral. Dejanske ali domnevne nasprotnike je dušil s terorjem, nosilci tega terorja so bili zlasti GESTAPO, SA, SS.

69). KAJ JE FUNDAMENTALIZEM?

(lat.fundamentum – temelj, osnova)

To so ideje, politična gibanja, ki se skušajo uveljaviti na ekskluziven način. Sklicujejo se na izvorni smisel svetih tekstov (krščanski fundamentalizem – samo oni vedo kaj pravi Biblija). Fundamentalizem je dogmatičen, apologetski (zgolj tisto, kar je dano v svetih tekstih je pravilno), netoleranten. Pogosto se sprevrže v fanatizem, sovraštvo do vsega drugačnega.

Fundamentalizem ≠ tradicionalizem, konzervativizem

sistematično pridobivanje ljudi za svoje gibanje, zavračanje modernosti; revolucionarni aktivizem (skušajo spremeniti družbo in jo prilagoditi takšnim ali drugačnim božjim naukom)

70). KAJ JE RASIZEM?

(it.razza – rod, pleme, vrsta)

Rasizem so nehumana, nazadnjaška pa tudi neznanstvena pojmovanja, po katerih so ljudje različnih ras neenakovredni in neenakopravni. Po mnenju rasistov obstajajo višje in nižje, več vredne in manj vredne rase.

S socialno-političnega zornega kota je rasizem največkrat mogoče opredeliti kot ideologijo opravičevanja kolonializma, različnih oblik ekonomskega izkoriščanja in političnega gospostva. Zlasti nemški nacizem je s svojimi ljudožerskimi nazori o večvredni arijski rasi, o manjvrednih slovanskih podljudeh in o absolutnih židovskih izrodkih ustvaril ideologijo pošastnega genocida. Dandanes je rasizem tako ali drugače prisoten vsepovsod tam, kjer ljudje ene rase dominirajo nad ljudmi druge. Daleč največ je belega rasizma; toda kot reagiranje nanj sta se ponekod pojavila tudi črni in rumeni rasizem.

Rasistična ideologija ima tudi vedno svoj tako ali drugače artikuliran moralni aspekt : s stališča takšnih drž in nazorov je moralno, pravično in kulturno-zgodovinsko upravičeno tisto, kar ustreza interesom, težnjam in vrednotam gospodujočih družbenih grupacij.

71). KAJ SO ČLOVEKOVE PRAVICE?

- **Osnovne človekove pravice :**
 - Pravica do združevanja (tudi v politične stranke)
 - Pravica do svobodnih volitev

- Pravica do zaščite pred nasiljem
 - Pravica do aktivne in pasivne volilne udeležbe
 - Pravica do politične informiranosti
 - Pravica do osebne varnosti
 - Pravica do nonkonformizma in dezangažiranosti/apatičnosti
- **Ekološke pravice** (hranimo se z neškodljivimi snovmi, neoporečno čista voda, ...)
 - **Delavske pravice** (pravica do dela, pravica do ustreznega plačila, pravica do socialnega zavarovanja, pravica do ustanavljanja sindikatov, ...)
 - **Nacionalne pravice** (pravica do samoodločbe in do odcepitve, zagotavljanje pravic manjšinam, ...)
 - **Informacijske pravice** (pravica do informiranosti, pravica do ukinitve politične cenzure, ...)
 - **Osebnne pravice in svoboščine** (svoboda gibanja, svoboda do stanovanja, svoboda do varovanja osebnih pisem, ...)

Leta 1966 je skupščina Združenih narodov podpisala, da se strinja s knjigo in njenimi pravicami in svoboščinami in da velja po celem svetu.

Te pravice so nad ustavami posameznih držav in so neprekršljive (država ne sme imeti izgovora, da bi te pravice omejevala – vendar ima skoraj vsaka država člen v ustavi, kjer je napisano, da so trenutki, ko so te pravice omejene (npr. v vojnem stanju, ...)). Vse to delovanje pa nadzorujejo varuhi človekovih pravic/ombudsmeni.

a)

➤ **MAGNA CARTA LIBERTATUM** je bila sprejeta leta 1215 s strani angleškega kralja John-a brez zemlje. Dokument je sestavljen iz 63.točk.

6. točka = Dediči naj se ne poročijo zunaj svojega stanu.

13. točka = London naj obdrži svoboščine – avtonomija mest proti kraljevini!

20. točka = Svobodnjak naj odsluži kazen za hudodelstvo, vendar naj obdrži svoj stan.

➤ **BILL OF RIGHTS** – listina o pravicah je bila izdana leta 1689 s strani kralja Williama II. Oranskega in je prvi politični dokument s katerim meščanstvo dobi pravico o nedotakljivosti osebe. Kralj je parlamentu priznal zakonodajno oblast, parlament pa kralju izvršno – od tu naprej lahko govorimo o ustavni monarhiji. Vpeljuje se pravica do peticije (kasneje ne sme biti nobenih represalij zoper vlagatelja/e peticije).

➤ **HABEAS CORPUS ACT** je bil sprejet leta 1676 (pred koncem angleške revolucije). Govori o svobodi našega telesa kot podložniškega do oblasti. Njegovo temeljni določilo je : oblast mora v 3 dneh razložiti in jamčiti za razloge priprtja ali omejitve gibanja. – oblast nas ne sme pripreti za več kot 3 dni ne da bi nam in javnosti razložila razloge. Uradniki, ki izvršujejo pripor morajo priznati ta zakon.

Vsak pridržan ima možnost pravnega zastopanja (samozastopstvo ali pravniško zastopstvo). Z varščino nas lahko spustijo iz ječe oz. pripora.

Habeas corpus act je sedaj del ustav vseh demokratičnih držav. Država je dolžna izdati ovadbo, če ne smo smatrani za nedolžne in zato svobodni.

b)

➤ **VIRGINIJSKA DEKLARACIJA** je sprejeta 12. junija 1776

1. točka : Vsi ljudje so po naravi enaki in imajo prirojene pravice.
2. točka : Vsa oblast je v rokah ljudstva; uradniki so zgolj podaniki in opravljajo delo v korist ljudstvu.
3. točka : Vlada je ustanovljena v splošno korist ljudstva.
5. točka : Vsa oblast mora biti ločena.
12. točka : Obstajati mora svoboda tiska.

Poznamo več vrst kolonij v ameriki :

- Puritanske kolonije (Rhode Island, Main, ...)
- Liberalne kolonije (New York, ...)
- Kolonije s kolonialnimi razmerji (vse kolonije južno od reke Pottomac; sužnjelastniški red, konservativnost)

To je vzrok za »dva obraza« vseh ameriških predsednikov in pomembnih uradnikov.

➤ **KAJ JE TRETJI STAN?** (nastane leta 1788)

Pamflet je sestavljen iz treh delov :

- 1.del : Kaj je tretji stan? VSE!
- 2.del : Kaj je bil doslej tretji stan? NIČ!
- 3.del : Kaj hoče tretji stan? Postati NEKAJ! (potrebno bi bilo tudi izbrati predstavnike ljudstva in vzpostaviti enako zastopstvo za vse sloje)

c)

➤ **DEKLARACIJA O PRAVICAH ČLOVEKA IN DRŽAVLJANA** (od tu naprej lahko govorimo o obstoju demokracije);

- sprejeta leta 1789

Naravne, neodtujljive in svete človekove pravice, ki veljajo nad vsemi ustavami. Postavi jih 3.stan, da se obvaruje pred korupcijo in izkoriščanjem privilegiranih. Družbene razlikje smejo temeljiti samo na splošnem interesu. Teži k družbeni porazdelitvi bogastva v obliki romba (boljša je motivacija).

2.člen : Cilj vsakega političnega združevanja so osnovne človekove pravice (svoboda, varnost, upor proti zatiranju)

- sprejeta leta 1793 (montanjardi – radikalna frakcija revolucionarjev; izven skupščine so se združevali v jakobince)

Starejšo deklaracijo so dopolnili; državljeni so za njih izvor oblasti – 1.člen : Cilj družbe je skupna sreča.

72). **KAJ JE SVOBODA?**

Svoboda je ena najvišjih moralnih vrednot in središčna etična kategorija. Svoboda in nesvoboda se v svojem prežemanju manifestirata povsem konkretno, izkustveno na vseh mogočih področjih družbenega življenja, v vsakršni družbeno-zgodovinski, gospodarski in kulturno-politični situaciji. Svoboda je v prvi vrsti praktično, v osnovi ekonomsko in politično vprašanje, šele sekundarno teoretično, nazorsko, filozofsko.

73). KAJ JE ENAKOST?

Splošni pomen : značilnost, lastnost enakega; razmerja dveh med seboj primerjanih danosti, ki sta si enaki : ujemata se torej v vseh svojih značilnostih.

Moralno-etični in politični pomen : družbenonravni oz. družbenopolitični ideal izenačenosti oz. enačenja vseh ljudi glede pravic in dolžnosti. Ta ideal je bil in je tudi dandanes kritika vsakršnih razrednih in drugih privilegijev. Geslo francoske revolucije »svoboda-enakost-bratstvo« je daleč od uresničitve v katerikoli sodobni družbi (egalitarizem).

74). KAJ JE PRAVIČNOST?

Pravičnost je pomemben aspekt oziroma kategorija moralno-etičnega izročila. Ena izmed kardinalnih kreposti. Pravičnost je skladje, harmonija modrosti (gr.sofia), srčnosti (gr.andreia) in zmernosti (gr.sofrosyne). Človekova pravičnost je po Platonu v ustreznem in skladnem delovanju treh plasti duše – tiste v glavi, tiste v prsah in tiste v trebušni votlini.

Moderni moralno-etični sistemi so do starodavnih kreposti in podobnih tradicionalnih kategorij močno skeptični. Pravičnost je normativni nravstveni pojem, ki opradeljuje ravnanje posameznih oseb glede na to, koliko ustreza določenemu sistemu moralnih norm in vrednot oziroma določenemu etičnemu kodeksu. Človek je pravičen tedaj, če spoštuje pravice drugih ljudi enako kot svoje.

75). RAWLSOVA TEORIJA PRAVIČNOSTI?

Njegov cilj v knjigi *A Theory of Justice* je predstaviti pojmovanje pravičnosti, ki posplošuje in prenaša na višjo raven abstrakcije znano teorijo o družbeni pogodbi, kot jo najdemo denimo pri Locku, Rousseauju in Kantu.

»Vodilna misel je ta, da so načela pravičnosti za temeljno strukturo družbe predmet izvirnega sporazuma. To so načela, ki bi jih svobodne in racionalne osebe, ki jim gre za podpiranje lastnih interesov, sprejele v začetnem položaju enakosti kot tista načela, ki določajo pogoje njihove zveze. Ta načela naj bi uravnavala vse nadaljne sporazume. Ta način gledanja na načela pravičnosti bom imenoval pravičnost kot poštenost.«

»V pravičnosti kot poštenosti izvorni položaj enakosti ustreza naravnemu stanju v tradicionalni teoriji družbene pogodbe.«

»Ker so vsi v podobnem položaju in ne more nihče določati načel tako, da bi dajal prednost svojim posebnim razmeram, so načela pravičnosti rezultat poštenega dogovora ali kupčije.«

»Izvorni položaj je primerni začetni status quo, in tako so temeljni sporazumi, doseženi v njem, pošteni. To pokazuje prikladnost sintagme pravičnost kot poštenost; izraža misel, da pride do dogovora o načelih pravičnosti v začetni situaciji, ki je poštena.«

»Pravičnost kot poštenost se začneja z izbiro prvih načel pojmovanja pravičnosti, ki naj bi potem usmerjala vso nadaljno kritiko in reformo institucij.«

»Ena od lastnosti pravičnosti kot poštenosti je ... osebe v začetni situaciji racionalne in druga do druge nepristranske (se ne zanimajo za interese drug drugega).«

DVE NAČELI PRAVIČNOSTI :

- 1) »Vsaka oseba naj ima enako pravico do kar najbolj široke osnovne svobode, združljive s podobno svobodo za druge.«
- 2) »Družbene in gospodarske neenakosti morajo biti razporejene tako, da je (a) razumno pričakovati, da so vsakomur v prid, in (b) da so vezane na položaje in službe, ki so odprte za vse.«

»Ta načela se prvenstveno nanašajo na osnovno strukturo družbe. Ti načeli predpostavljata, da je lahko družbena struktura razdeljena na dva bolj ali manj ločena dela, pri čemer se prvo načelo nanaša na prvi del in drugo na drugi del.«

»Prvo načelo zahteva, da so osnovne svoboščine državljanov enake za vse, kajti državljani pravične družbe naj bi imeli enake osnovne pravice.«

»Drugo načelo se nanaša na porazdelitev dohodka in bogastva in na vzorec organizacij, ki izkoriščajo razlike v pristojnosti in odgovornosti oz. vodstvene verige. Medtem ko porazdelitev bogastva in dohodkov ni nujno enakomerna, pa je nujno, da je vsakomur v prid, hkrati pa morajo biti položaji obalsti in vodstvene službe dostopni vsakomur. Drugo načelo uveljavljamo tako, da skrbimo za odprtost teh položajev, potem pa, podrejeni tej omejitvi, urtejemo družbene in gospodarske neenakosti tako, da ima od tega vsakdo korist.«

»Ti dve načeli sta poseben primer bolj splošnega pojmovanja pravičnosti, ki ga lahko izrazimo takole :

Vse družbene vrednote – svoboda in priložnost, dohodek in bogastvo ter osnove samospoštovanja – morajo biti porazdeljene enakomerno, razen če je neenakomerna porazdelitev nekaterih ali vseh teh vrednot vsakomur v prid.«

»Naši dve načeli terjata, da ima prav vsakdo korist od gospodarskih in družbenih neenakosti.«